

RIKSDAGENS PROTOKOLL.

1904. Andra Kammaren. N:o 54.

Lördagen den 7 maj.

Kl. 11 f. m.

§ 1.

Justerades de vid kammarens sammanträde den 30 nästlidne april förda protokoll.

§ 2.

Herr statsrådet m. m. *O. Berger* aflämnade Kungl. Maj:ts proposition till Riksdagen med förslag till lag angående förlängning af tiden, under hvilken förordningen den 6 juni 1883 rörande de lappar, som med renar flytta emellan de förenade konungarikena Sverige och Norge, skall vara gällande.

Denna proposition bordlades.

§ 3.

Herr talmannen, som förmälde sig hafva angående tiden för omröstningarna samrådt med Första Kammarens talman, tillkännagaf, att gemensamma omröstningar skulle onsdagen den 11 innevarande maj företagas i afseende å de voteringspropositioner, som då af kamrarne vore godkända.

§ 4.

Härefter föredrogs och bifölls herr *A. T. Carlheim-Gyllenskölds* anhållan att till herr statsrådet och chefen för civildepartementet få framställa spörsmål.

§ 5.

Föredrogs och lades till handlingarna statsutskottets memorial: n:o 104, i anledning af kamrarnas skiljaktiga beslut i vissa frågor rörande anslagen under riksstatens fjärde hufvudtitel; och n:o 105, i anledning af kamrarnas skiljaktiga beslut i vissa frågor rörande anslagen under riksstatens femte hufvudtitel.

§ 6.

Vidare föredrogs, men bordlades åter sammansatta stats- och lagutskottets utlåtande n:o 8.

§ 7.

Till afgörande förelåg statsutskottets utlåtande n:o 11, angående regleringen af utgifterna under riksstatens tionde hufvudtitel, innefattande anslagen till pensions- och indragningsstaterna.

Punkterna 1:o)—12:o).

Hvad utskottet hemställt bifölls.

Punkten 13:o).

*Angående
ändring i be-
stämmelserna
om provinsial-
läkares rätt
till pension.*

Kungl. Maj:t hade i statsverkspropositionen under denna hufvudtitel, punkt 6, föreslagit Riksdagen

att, med ändring af ej mindre gällande bestämmelser om provinsialläkares rätt till pension å allmänna indragningsstaten än äfven stadgade villkor för åtnjutande af de i lönestaten för provinsialläkare omförmälda aföningsförmåner, i hvad dessa villkor anginge skyldighet att från tjänsten afgå, besluta:

dels att provinsialläkare, som uppnått sextio år och tjänstgjort i tjugufem år, af hvilka minst tjugu år såsom provinsialläkare och återstående tiden i annan statens tjänst eller i extra provinsialläkaretjänst eller sådan stadsläkarebefattning, med hvilken varit förenad rätt att vid befordran räkna tjänstår lika med civila läkare i statens tjänst, skulle vara berättigad att vid afgång från tjänsten erhålla pension å allmänna indragningsstaten till belopp af 4,000 kronor;

dels ock att provinsialläkare, som sålunda vore berättigad till pension, jämväl skulle vara skyldig att från tjänsten afgå; Konungen likväl obetaget att låta med afskedet anstå, därest och så länge den pensionsberättigade pröfvades kunna i tjänsten på ett tillfredsställande sätt gagna det allmänna och kunde finnas villig att i densamma kvarstå.

Utskottet hemställde, att Riksdagen måtte bifalla Kungl. Maj:ts förevarande framställning.

Vid punkten hade fogats reservation af herrar vice talmannen *Pehrson*, *Andersson* i Västra Nöbbelöf, *Boström*, *Persson* i Tällberg, *Petersson* i Påboda, *Olsson* i Fläsbro, *Sjö*, *Nilsson* i Skärhus, *Ödman* och *Johansson* i Aflösa, hvilka ansett, att utskottet bort hemställa, att Kungl. Maj:ts ifrågavarande framställning icke måtte af Riksdagen bifallas.

Sedan utskottets hemställan blifvit uppläst, begärdes ordet af:

Herr Andersson i Västra Nöbbelöf, som yttrade: Såsom herrarne finna, hafva åtskilliga af oss utskottsledamöter från denna kammare anmält reservation mot utskottets beslut i den nu föredragna punkten. Vi hafva gjort det kanske icke så mycket därför, att vi haft något att invända mot själfva det förslag, hvarom här är fråga, som därför att vi ha ansett, att då en särskild kommitté för närvarande håller på att utarbete förslag till nya pensionsstater för civile tjänstemän, borde man icke nu vidtaga någon ändring i bestämmelserna om provinsialläkares rätt till pension, utan vänta därmed så länge, till dess att pensionsfrågan i sin helhet kan tagas under ompröfning. Det har synts oss, att man så mycket hellre kan låta anstå med provinsialläkarnes pensioneringsfråga, som dessa — enligt hvad den kungl. propositionen utvisar — icke tyckas ha det så dåligt ställt för närvarande i just pensioneringsfrågan. Af statistiken i detta afseende framgår för öfrigt, att det finnes icke någon klass af ämbets- och tjänstemän, som har att uppvisa så stor procent pensionerade som provinsialläkarnes klass. Det är visserligen sant, att i samma mån som antalet läkare ökas, i samma mån blir också tilloppet till provinsialläkarekåren större, hvilket gifvetvis måste medföra att vid unga år erhålla plats såsom provinsialläkare, men något sådant torde nog icke komma att inträffa under den allra närmaste tiden.

Då jag således anser, att vi godt kunna låta denna fråga anstå, till dess pensioneringsfrågan i sin helhet kommer före, skall jag, herr talman, be att för närvarande få yrka afslag å Kungl. Maj:ts nu ifrågavarande framställning.

Chefen för civildepartementet, herr statsrådet Westring: Då man icke i enlighet med den åsikt, som den föregående talaren här uttalade, har velat vänta med att föreslå vidtagandet af den ändring i bestämmelserna om provinsialläkares rätt till pension, hvarom nu är fråga, till dess att den stora frågan om pensionsväsendets ordnande i dess helhet kommer före, har anledningen därtill naturligtvis varit den, att den här ifrågasatta ändringen är af ganska oväsentlig art. För närvarande äro provinsialläkarne pensionsmässiga vid 60 års ålder och efter 25 års tjänstgöring i statens tjänst. Den förändring, som skulle inträda, därest det nu föreliggande förslaget antages, består endast däri, att provinsialläkare skulle få rätt att i sina tjänstår inberäkna fem år af den tid, som han tjänstgjort i extra provinsialläkaretjänst eller sådan stadsläkarebefattning, med hvilken varit förenad rätt att vid befordran räkna tjänstår. Om denna sak är behjärtansvärd — och det har icke den föregående talaren förnekat — synes mig icke den omständigheten, att man står i begrepp att omorganisera pensionsväsendet i dess helhet, böra utgöra hinder för vidtagandet nu

*Angående
ändring i be-
stämmelserna
om provinsial-
läkares rätt
till pension.*

(Forts.)

Angående
ändring i be-
stämmeiserna
om provinsial-
läkares rätt
till pension.

af den här föreslagna, mera oväsentliga ändringen i bestämmelserna om provinsialläkares pensionsrätt.

(Forts.)

Herr Hedin: Jag kan icke annat än uttala den önskan, att kammaren måtte bifalla Kungl. Maj:ts förslag i denna punkt. Hänvisningen till de bestämmelser, som kunna blifva antagna för civila tjänstemäns pensionering i allmänhet, för att man därigenom skulle vinna likställighet mellan de olika klasserna och kårerna inom tjänstemannavärlden, hvilat på ett missförstånd. Man får en yttre, skenbar likställighet till namnet, men man får icke likställighet i sak. Vi hafva ett särdeles frapperande exempel på detta i fråga om extralärarnes vid de allmänna läroverken aflöningsförhållanden. Rättigheten för dem att räkna sig till godo den extra tjänstgöringen kan icke på något sätt, icke i någon den ringaste mån, hafva någon motsvarighet inom t. ex. de centrala verken i hufvudstaden. En extra lärare tjänstgör ju fullständigt lika med en ordinarie lärare; enda skillnaden är, att han har sämre lön och icke någon pensionsrätt. Men tjänsten är densamma. Det är icke hans fel, att han ej i öfrigt befinner sig i samma ställning som den ordinarie läraren, ehuru han gör full och själfständig tjänst. Detta kan ju icke förklaras vara detsamma som att en ung man, innan han kan få en ordinarie anställning i ett verk här i hufvudstaden, ser sig om för att få litet arbete och litet förtjänst på ett ställe och litet arbete och litet förtjänst på ett annat ställe och kanske slutligen på ett tredje ställe. Detta kan icke i någon den ringaste mån jämföras med de extra lärarnes arbete, som fullständigt uppfylla samma skyldigheter som de ordinarie. Detsamma är också förhållandet här. Den extra provinsialläkaren gör alldeles ostridigt samma tjänst som den ordinarie provinsialläkaren. Skall man komma att vid en blifvande allmän lönereglering söka likställigheter mellan olika klasser af tjänstemän däri, att man använder samma uttryckssätt och namn om dem, då får man under en skenbar likställighet oupphörliga orättvisor. Jag kan således icke finna annat, än att kammaren gör rätt och väl och handlar billigt emot den klass, om hvilken här är fråga, om kammaren bifaller Kungl. Maj:ts förslag.

Med herr Hedin förenade sig herrar *Åkerlund*, *Ström* i Transtrand, *Reuterskiöld* och *Berg* i Stockholm.

Herr Petersson i Påboda: Herr talman, mina herrar! Såsom säkerligen alla här i kammaren ha sig bekant, är det väl för närvarande näppeligen någon tjänstemannakår i vårt land, som har det så fördelaktigt ställt i pensioneringsafseende som just den kår, hvarom här är fråga. Vid en lefnadsålder af 60 år och efter 25 års tjänstgöring, hvaraf endast 20 år som provinsialläkare, hafva dessa personer rätt att få en pension, som är betydligt högre än den lön, de uppburit af staten. Redan det förhållande, som påpekats

af en talare här bakom mig, att nämligen 44 af 139 tjänsteinnehafvare äro pensionerade enligt 1903 års statistik, tyder ju också på, att dessa tjänstemän i förevarande afseende äro särskildt gynnsamt ställda. Om man i detta hänseende jämför denna kår med andra kårer, så utfaller jämförelsen på det sätt, att t. ex. af landstagens samtliga tjänstemän det endast är 13 procent, som äro pensionerade, under det att af provinsialläkarne 32 procent åtnjuta pension.

*Angående
ändring i be-
stämmelserna
om provinsial-
läkares rätt
till pension.*

(Forts.)

Men det är icke endast detta förhållande, som jag ansett vara ett viktigt skäl till att förevarande hemställan icke bör bifallas, utan det är fastmera det skälet, att, såsom herrarne mycket väl känna till, på Kungl. Maj:ts bord ligger ett pensioneringsförslag, utarbetadt af en för detta ändamål tillsatt kommitté. Det är för öfrigt, så vidt jag vet, det andra kommittéförslaget rörande förändrade pensionsförhållanden för civila tjänstemän, som ligger på Kungl. Maj:ts bord. Det kan då enligt mitt förmenande under inga omständigheter vara klokt, att man nu fattar beslut i en partiell fråga, ett beslut, som man bestämdt vet innebära afvikelse från det förslag i detta afseende, som pensionskommittén utarbetat. Enligt utskottsbetänkandet har vederbörande statsråd själf vid ärendets föredragning yttrat: »Slutligen har i det betänkande, som den 7 november 1902 till Eders Kungl. Maj:t afgafs af kommittén för förändradt ordnande af det civila pensionsväsendet, föreslagits, att rätt att komma i åtnjutande af hel pension enligt de af kommittén föreslagna grunder skulle för provinsialläkare inträda vid uppnådda 62 lefnads- och 30 tjänstår.»

Således har kommittén föreslagit, att lefnadsåldern skulle höjas till 62 år och tjänsteåldern till 30 år. Därvid är emellertid att märka, att enligt kommitténs mening som tjänsteålder icke borde få beräknas annan tid än den, under hvilken tjänsteinnehafvaren i fråga innehåft statstjänst eller ock i statens tjänst haft extra ordinare anställning eller förordnande. Som herrarne höra, innebär det förslag, som vi nu hafva att behandla, en bestämd afvikelse från det förslag, som afgifvits af denna pensionskommitté och som Riksdagen ännu icke varit i tillfälle att pröfva eller besluta öfver.

Under sådana förhållanden kan jag, herr talman, icke finna annat, än att alla skäl i världen tala för att för närvarande afslå det föreliggande förslaget; och yrkar jag afslag å utskottets hemställan.

Herr Hammarskjöld: Jag vill endast fästa kammarens uppmärksamhet därpå, att den, som blifver lidande, om de nuvarande pensionsförhållandena i afseende på provinsialläkarne fortfarande skola äga bestånd, är allmänheten. Vi veta ju litet hvar, att, när en person nått en ålder af 60 år, hans bästa krafter äro borta. Men läkarne ha lång studietid, och det dröjer så länge, innan de erhålla ordinare provinsialläkaretjänst, att, efter hvad jag hört meddelas, deras ålder då uppgår till 40 år och däröfver. De kunna ju

Angående
ändring i be-
stämmelserna
om provinsial-
läkares rätt
till pension.

(Forts.)

då, om de ovillkorligen skola ha en tjänstgöringstid af 25 år såsom ordinarie provinsialläkare, icke blifva pensionerade förrän först vid 65 års ålder och i många fall icke förrän vid 70 år. En läkare behöfver mer än någon annan följa med sin vetenskap, om han skall kunna väl sköta sin tjänst. Men när man nått en ålder af 60 år, då har man icke så oförsvagade själskrafter, icke den förmåga att kunna tillgodogöra sig alla nya uppfinningar och iakttagelser inom vetenskapen som vid yngre år. Detta gör, att en provinsialläkare, som uppnått en ålder af 60 till 70 år, med all sannolikhet blifvit föråldrad i fråga om sin vetenskap, sitt yrke. Och hvem blifver lidande därpå? Jo, den stora allmänheten. Det synes mig för öfrigt, som om läkarnes arbete är så olikartadt alla andra tjänstemäns arbete, att man icke kan uppställa samma regler för deras pensionering som för öfriga tjänstemäns.

Jag anhåller att få yrka bifall till Kungl. Maj:ts proposition.

Herr *Lindgren* i Örebro instämde häruti.

Herr *Persson* i Stallerhult: Herr talman! Jag skall be att få förena mig med herrar *Hans Andersson* och *Petersson* i Påboda i deras yrkande om afslag å den föredragna punkten.

Det lär väl vara en nyhet, om nu skulle beslutas få räkna tjänstår för aldeles privata tjänster. Man kan väl icke räkna extra provinsialläkarne för annat än privata tjänstemän, låt vara att de äro lika oumbärliga för hälso- och sjukvården som provinsialläkarne. Det lär väl i alla fall gå till så, att, då ett extra-provinsialläkaredistrikt bildas, detta mera sker för läkarens än för distriktets skull. I många fall tillgår det nog så, och skulle han nu få räkna fem tjänstår för denna sin tjänst, så ginge det väl bra långt.

Nu har det sagts, att en provinsialläkare icke orkar med att sköta sin befattning längre än till 60 års ålder. Men huru ställde sig Riksdagen i fjol, då det var fråga om pensionering af en annan läkarekår, nämligen lasarettsläkarne? Då bestämdes pensionsåldern till 65 år, och det vågar jag påstå, att nog fordrar man lika mycket uthållighet och skicklighet af en lasarettsläkare som af en provinsialläkare, och den förres kraft lär väl tagas i anspråk lika mycket som den senares. Däremot var det den skillnaden, att lasarettsläkarne skulle bidra till sin egen pensionering med efter beräkning en tredjedel af pensionsafgiften. I den af Riksdagen godkända kungliga propositionen hade gjorts en beräkning, enligt hvilken för erhållande af pension vid 65 år, som blef pensionsåldern, skulle erfordras en årlig afgift af 600 kronor, hvaraf läkaren alltså själf skulle erlägga 200 kronor. I den kommitté, som varit tillsatt för lasarettsläkarfrågan, hade föreslagits, att äfven dessa läkare skulle pensioneras vid en något tidigare ålder. I anledning därpå hade emellertid af en matematiker gjorts en beräkning, som utvisade, att, för den händelse lasarettsläkarne skulle pensioneras vid 60 års ålder,

mycket högre afgifter skulle erfordras, samt att med en afgift af 600 kronor pensionen vid 60 års ålder endast skulle blifva 2,250 kronor i stället för 4,000 kronor vid 65 års ålder. Däraf kan man finna, hvilket värde den tidigare pensionsåldern har.

I samma statsrådsprotokoll heter det: »Då en sänkning af pensionsåldern till 60 år skulle, på sätt de med afseende å denna pensionsfrågas ordnande gjorda heräkningar utvisa, medföra allt för betydande kostnader, anser jag pensionsåldern böra bestämmas till 65 år.» Det skulle alltså blifva alltför betydande kostnader, om pensionsåldern sattes till 60 år, när vederbörande tjänstemän skulle själfva något bidra till sin pensionering. Men när statsverket skall betala alltsammans, är det icke fråga om annat än att sätta pensionsåldern till 60 år. Till de alltför dryga kostnaderna tager man då ingen hänsyn. Jag vill emellertid hemställa, om man icke bör utgå från samma förutsättningar, då staten skall betala, som då enskilda personer skola betala. Att staten skall betala, lär väl icke förändra saken det ringaste.

Då vidare Kungl. Maj:t år 1899 framlagt ett förslag om pensionsålderns höjande till 62 år, så borde man väl åtminstone kunna vänta med införandet af denna lilla reform i afseende å rätten att räkna tjänstår i privat tjänst, till dess man fått tillfälle pröfva, huruvida man vågar höja pensionsåldern för ifrågavarande kår. Det lär också, enligt hvad jag hört antydast af fackmän, förhålla sig så, att åtskilliga andra reformer på detta område äro behöfliga, och då anser jag, att reservanterna hafva rätt i sitt påstående, att man kan låta anstå med ifrågavarande sak, till dess öfriga frågor beträffande samma område blifva förelagda Riksdagen.

Jag ber därför, herr talman, att få instämma i afslagsyrkandet.

Öfverläggningen var härmed slutad. I enlighet med de yrkanden, som därunder förekommit, gaf herr talmannen propositioner dels på bifall till utskottets hemställan, dels ock på afslag å berörda hemställan och Kungl. Maj:ts i ämnet gjorda framställning; och fann herr talmannen den förra propositionen vara med öfvervägande ja besvarad. Votering begärdes likväl, med anledning hvaraf nu uppsattes, justerades och anslogs en så lydande omröstningsproposition:

Den, som vill, att kammaren bifaller statsutskottets hemställan i femtonde punkten af utskottets förevarande utlåtande n:o 11, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren afslagit utskottets berörda hemställan och Kungl. Maj:ts i ämnet gjorda framställning.

*Angående
ändring i be-
stämmelserna
om provinsial-
läkares rätt
till pension.*

(Forts.)

Omröstningen utföll med 60 ja, men 138 nej; hvadan kam-maren alltså afslagit utskottets hemställan och Kungl. Maj:ts i ämnet gjorda framställning.

Punkten 14:o).

Utskottets hemställan bifölls.

Punkten 15:o).

*Angående
biskops-
pension.*

Kungl. Maj:t hade i en till Riksdagen aflåten proposition, n:o 28, föreslagit Riksdagen medgifva, att ur biskopslöneregleringsfonden finge, efter Kungl. Maj:ts bepröfvande, utgå en pension åt ärkebiskop eller biskop å 6,000 kronor årligen, under villkor att pension icke finge tilldelas annan än den, som uppnått sjuttio års ålder, samt att ärkebiskop eller biskop, som hädanefter utnämndes, vore skyldig att vid fyllda sjuttio års ålder afgå från ämbetet, så framt pension åt honom bereddades och Kungl. Maj:t ej på grund af särskilda omständigheter funne det vara för kyrkans tjänst gagneligt, att han tills vidare i ämbetet kvarstode.

Utskottet hemställde, att Riksdagen måtte bifalla Kungl. Maj:ts ifrågakarande framställning.

Reservation hade emellertid afgifvits af herrar vice talmannen *Pehrson, Persson* i Tällberg, *Petersson* i Påboda, *Olsson* i Fläsbro, *Sjö* och *Nilsson* i Skärhus, hvilka ansett, att utskottet bort hemställa, att Kungl. Maj:ts framställning icke måtte af Riksdagen bifallas.

Utskottets hemställan upplästes, hvarefter ordet på begäran lämnades till:

Herr *Persson* i Tällberg, som yttrade: Herr talman! Oaktadt jag står såsom reservant i denna punkt, skall jag dock icke försöka mig på någon kritik af utskottets motivering; ty det vore att försöka kritisera det obefintliga. Det är sannolikt, att utskottet funnit den förevarande framställningen hvila på så svaga grunder, att, om utskottet skulle försökt sig på en motivering, den säkerligen skulle hafva mynnat ut i ett afstyrkande. Därför har det naturligtvis varit bäst att icke skrifva någonting alls. Detta om utskottets motivering.

Det är sant, att äfven biskoparne höra till de dödlige och sålunda äro underkastade förgängelsens omutliga lag, samt att i följd däraf deras både kropps- och själskrafter på ålderns dar aftaga. Men det är därför icke lika sant, att de böra pensioneras eller erhålla s. k. emeritälön. Ty då biskopslönerna vid 1859 och

1860 års riksdag reglerades, tilltogos de så rundligt, att det icke alls var tal om att dessa ämbetsmän skulle ha någon pension eller emeritlön. Biskopslönen bestämdes då i allmänhet till 12,000 kronor om året. Men flera af biskoparna fingo fortfarande bibehålla sina förut innehafda löneförmåner. Och att dessa icke voro några svältlöner, skall jag söka visa.

Vid en interpellation i Andra Kammaren vid 1885 års riksdag upplyste dåvarande ecklesiastikministern, att biskopens i Karlstads stift årliga inkomster nppgingo till något öfver 19,000 kronor. Biskopen, som då var ledamot af kammaren och närvarande vid berörda tillfälle, medgaf dock icke, att hans löneinkomster uppgingo till högre summa än 14,474 kronor. Men samtidigt eller strax därpå beräknades samma biskopslön af kammarkollegium till 20,720 kronor. Således enligt mitt förmenande en ganska god aflöning. Det är nog ett mycket vackert drag af en ämbetsman att draga sig tillbaka, då han på grund af ålder känner, att hans krafter börja svika. Men detta drag skulle vara ändå mycket vackrare, om han droge sig tillbaka utan kontant erkänsla. Och särskildt bör detta mycket väl och utan någon som helst försakelse kunna göras, då han under många år uppburit så rundlig aflöning, som en biskop i allmänhet har.

Jag skall nu yttra några ord rörande biskoparne i allmänhet. De flesta erkänna villigt, att biskopslönen är ganska hög, men försäkra, att, i anledning af de stora representationskostnader en biskop har, af denna höga lön ej blifver något öfver. Ja, det är sant, att en biskop har stora representationskostnader. Men det blifver en annan fråga, huruvida det nödvändigt bör så vara, och huruvida det är rätt, att dessa representationskostnader skola stiga till så höga belopp. Männe det icke skulle vara önskligt, att äfven få se biskoparne trampa några steg på den försakelsens väg, till hvilken de visa oss, och som enligt deras utsago är den enda väg, som leder till det sälla målet. Beträffande deras representations-skyldighet fruktar jag, att de icke tillräckligt förmått att göra sig fria från denna världens ondska, om jag får begagna deras eget älsklingsuttryck. Men jag har dock så hög tanke om våra biskopar, att jag är fullt öfvertygad om att det finnes många af dem, som ha mod att visa, att de hellre vilja representera den, som icke hade det han kunde luta sitt hufvud till, än den, som var klädd i purpur och kosteliga kläder och lefde hvar dag kräsliga. Det förra kostar mindre, men verkar mycket bättre.

Men utom dessa materiella och ideella skäl, om jag så får kalla dem, finnes det fullt vägande formella skäl, som göra, att jag icke kan gå med på Kungl. Maj:ts framställning. Frågan om biskoparnes pensionering har utgått från kyrkomötet. I kyrkomötets skrifvelse heter det beträffande denna sak följande: »Att en sådan uppfattning delas af den stora allmänheten torde icke vara tvifvel underkastadt». Därom har jag dock en annan uppfattning. Kyrko-

*Angående
biskops-
pension.
(Forts.)*

Angående
biskops-
pension.
(Forts.)

mötet utgick dock från den förutsättningen, att biskoparne själfva skulle bidraga till sin pensionering. I nu föreliggande förslag finnes icke någon sådan föreskrift. Vidare saknas i detta förslag någon bestämmelse om tjänstår. När en biskop uppnått 70 års ålder, skulle han sålunda, äfven om han tillträdt sitt ämbete först vid 69 års ålder, vara berättigad till en pension af 6,000 kronor.

Jag vill nu fästa herrarnes uppmärksamhet på hvad som är återgifvet nederst på sidan 90 i nu föredragna betänkande. Där står: »Vidare betonades i kyrkomötets skrifvelse, att fördelarne af biskoparnes pensionering i vida högre grad skulle tillgodokomma stiftens prästerskap och församlingar än biskoparne själfva samt att, då ett åstadkommande af biskopsprebendernas indragning, för hvilket ändamål biskopslöneregleringsfondens användande jämväl blifvit ifrågasatt, syntes vara af sekundär vikt i förhållande till det ändamål, hvarom nu vore fråga, någon tvekan angående lämpligheten af fondens användande i sistnämnda syfte icke syntes böra äga rum». Det tycks således framgå af kyrkomötets skrifvelse, som om det endast varit »ifrågasatt», att biskopslöneregleringsfonden skulle användas för indragning af prebenden, men jag vill fästa herrarnes uppmärksamhet på att det är ett formligt beslut fattadt af Riksdagen, att så skall ske, hvarigenom prebendena skola tagas från biskoparne och själfständiga pastorat inrättas, så att man får flera själasörjare än hittills.

I punkt 7:o af Riksdagens skrifvelse af den 29 oktober 1860 heter det nämligen bland annat: »Så snart Kungl. Maj:t finner biskopslöneregleringsfondens årliga inkomst uppgå till det belopp, att af densamma ersättning kan biskop lämnas för prebendepastorat, som bör, men förut icke kunnat, från tjänsten skiljas och med egen kyrkoherde förses, gifves om verkställande däraf nådig befallning». Således var meningen den, att biskopslöneregleringsfonden skulle användas på det sätt, att så snart den uppgick till ett så högt belopp, att man däraf kunde fylla ut biskopslönen så att den uppgick till 12,000 kronor, skulle prebendena skiljas från biskopens löneförmåner och egna pastorat inrättas. Det var ej blott uttalandet af en förhoppning eller blotta »ifrågasättandet» af en sak, utan det är, jag upprepar det, ett formligt beslut af 1859—60 års Riksdag. Kyrkomötet tycks emellertid, enligt hvad jag kan finna, ej vilja fästa synnerligt afseende vid hvad Riksdagen beslutat i detta afseende. För min del finner jag detta Riksdagens beslut vara fullkomligt afgörande för bedömandet af denna fråga, och man må säga, att löneregleringsfonden består af hvilka medel som helst — vare sig man vill kalla dem för kyrkomedel eller statsmedel — äro de dock afsedda för helt annat ändamål än det nu ifrågasatta, och det är tillräckligt för mig att nu ej kunna vara med om Kungl. Maj:ts framställning. Med hvad jag nu yttrat har jag ej velat klandra ecklesiastikministern därför att han framlagt detta förslag för Riksdagen, ty det skulle äfven jag ha gjort, om

jag varit ecklesiastikminister, hvilket jag naturligtvis aldrig blir. Men det är riktigt, att Riksdagen beredes tillfälle att svara på en skrifvelse från ett kyrkomöte, som sätter så litet värde på hvad Riksdagen beslutar, att det kan beteckna ett mycket viktigt moment i Riksdagens beslut såsom varande »af sekundär vikt». Jag hoppas också, att denna kammare skall gifva ett sådant förfarande det svar, det verkliga förtjänar.

Slutligen tillåter jag mig att erinra därom, att det har funnits andra tider och att andra åskådningssätt gjort sig gällande i denna kammare — tider, då man på allvar diskuterade frågan, icke om biskoparnes pensionering, utan om biskoparnes uppförande på in-dragningsstat — eller, med andra ord, om biskopsämbetets in-dragning.

Herr talman, jag har ej nu velat yttra något i den saken, men med anledning af hvad jag här anfört ber jag att få yrka afslag å såväl Kungl. Maj:ts förslag som utskottets hemställan.

Herr *Anderson* i Hasselbol instämde häruti.

Herr *Eriksson* i Bäck: Herr talman, mina herrar! Då jag förut ej vid något tillfälle yttrat mig i någon pensionsfråga, torde jag här böra tillkännagifva, att jag i allmänhet ej är för att bevilja höga pensioner åt tjänstemän, i synnerhet åt dem, som äro så högt aflönade som biskoparne. Då jag i alla fall ej kunnat få min vilja igenom härvidlag, har jag emellertid ej annat att göra än att foga mig efter omständigheterna och söka göra det bästa möjliga af förhandenvarande förhållanden.

Här är ju fråga om beviljandet af pension till ämbetsmän, som tydligen äro öfveråriga och som alldeles gifvet nästan utan undantag äro urståndsatta att på ett tillfredsställande sätt sköta den tjänst, de inneha. Då dessa nu ej kunna åläggas att afgå från tjänsten, så är det väl ändå med det allmänna bästa förenligt att bevilja en pension till en eller annan af dem, som äro i högsta lefnadsåldern och som till följd däraf ej nöjaktigt kunna sköta sin tjänst.

Den kyrkliga skötseln inom stiftet är väl ej tillgodosedd med att det finns en person på biskopsstolen, utan det är väl ämbetet, som skall skötas, och ej allenast lönen, som skall uppbäras. Man kan ju ej rimligen begära, att en person, som är öfver 70 år gammal, skall ha kraft att sköta ett biskopsämbete. Det blir då naturligtvis så, att hans underordnade få sköta tjänsten och i detta fall för-mannen uppbär lönen. Biskopen blir väl då till allra största delen »den kontratsignerande», den, som sätter sitt namn under expeditions-handlingarna. Orkar han en eller annan gång fara ut i stiftet i förrättningar, kan det vara mycket aktningvärdt och bra, men det är väl i högst få fall, som han det förmår, då han kommit till en så hög ålder som öfver sjuttio år. Nu kan man invända, att man ej kan bevilja pension åt biskopar, ty det är en alldeles

*Angående
biskops-
pension.
(Forts.)*

Angående
biskops-
pension.
(Forts.)

ny fråga, och att ett beslut i den riktningen skulle draga med sig vidlyftiga konsekvenser; ej heller borde man öfver hufvud taget i dessa tider slå in på den vägen att börja bevilja pension åt tjänstemän med så höga löner. Det skulle med andra ord vara sparsamhetsskäl som gjorde, att man helst ville säga nej till den proposition, som här föreligger. Mina herrar, jag ser dock frågan ur en annan synpunkt. Här har Kungl. Maj:t föreslagit att taga medlen ur biskopslöneregleringsfonden, en fond, som Riksdagen ej ensam disponerar öfver. Riksdagen kan ej taga något ur denna fond utan kyrkomötets och Kungl. Maj:ts bifall. Det lär väl ej lida tvifvel om, att, äfven i händelse Andra Kammaren i dag afslår Kungl. Maj:ts framställning, Riksdagen ej allt framgent skall kunna afslå liknande framställningar, utan Riksdagen bifaller nog slutligen begäran om pension åt biskoparne liksom åt öfriga tjänstemän. Då lär det nog helt säkert ej blifva frågan om att taga medel härtill ur biskopslöneregleringsfonden, utan då tagas de nog ur statsregleringsfonden. Då blir det ej en sparsamhetsfråga, då får man taga af medel, som Riksdagen beslutar öfver, under det att pengarne nu skulle tagas af andra medel.

Nu kan man visserligen också invända, att detta är handpenningen, första början, och att man sedermera kommer att bevilja pension åt alla biskopar och vidare åt prästerskapet öfver lag. Ja, men, mina herrar, här är nu uttryckligen endast fråga om *en* pension och denna endast — märken det, mina herrar — endast i den mån fonden lämnar tillgång för ändamålet.

Om nu kammarens ledamöter i allmänhet ej ha så stor erfarenhet af olägenheterna af att ha en öfverårig biskop, att på biskopstolen sitter en person, som på grund af sin ålder ej har förmåga att sköta tjänsten, torde likväl en och annan af herrarne kunna draga sig till minnes något om, hur, i församlingar, hvarest prästerskapet är i liknande förhållande, att det är oförmöget att sköta tjänsterna, detta inverkar i församlingarna. I den församling jag tillhör ha vi förmänen att nästan alltid få öfveråriga, jag kan säga utslitna, kyrkoherdar; då får man nog erfara hvad det vill säga, att en tjänsteman ej har förmåga att sköta den tjänst han är satt att sköta.

På grund af dessa skäl, herr talman, ber jag att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr Olsson i Fläsbro: Min anslutning till reservationen i ifrågavarande punkt grundar sig hufvudsakligen på tre skäl. Det första är, att jag ej kan gilla den form, i hvilken denna proposition framkommit till Riksdagen. Den kungl. propositionen upplyser om att kyrkomötet vid åtskilliga tillfällen uttalat önskvärdheten däraf att en allmän pensionering ägde rum af rikets prästmän. Då emellertid en sådan allmän pensionering har ansetts stöta på åtskilliga svårigheter, föreslog 1893 års kyrkomöte, att frågan om

biskoparnes pensionering ej skulle bindas vid frågan om pensionering af det öfriga prästerskapet. Kungl. Maj:t har också anslutit sig till samma åsikt. Min mening är emellertid, att frågan om pensionering af både präster och biskopar bör af Riksdagen prövas i ett sammanhang. Jag kan omöjligen godkänna principen om pensionering af präster, förrän jag på samma gång får veta hela slutkostnaden. Detta är mitt första skäl.

Det andra skälet är, att jag ej kan gilla, att den nu föreslagna pensionen skall utgå af biskopslöneregleringsfonden. Herr Persson i Tällberg har nyss klart och tydligt påvisat hvad Riksdagen sagt om användandet af denna fond. Riksdagen har för åtskilliga år tillbaka uttalat den meningen, att fonden i fråga skall, när den därtill lämnar tillgång, användas för indragning af biskoparnes prebenden, och kyrkomötet må hur många gånger som helst uttala, att behovet af pensioner åt biskoparne är större än behovet af indragning af biskopsprebendena, så står det dock fast hvad Riksdagen en gång sagt, och det förefaller mig, som om skäl ej förefinnes att nu ändra det beslut Riksdagen en gång fattat.

Mitt tredje och sista skäl utgöres af mycket stora tvifvel om, huruvida biskoppensioneringen kan anses nödvändig och nyttig. Beträffande nödvändigheten däraf har kyrkomötet anfört, att biskoparne böra vara unga och kraftiga, om de skola kunna på ett fullt tillfredsställande sätt sköta sina ämbeten. Ja, detta låter mycket bra, men frågan är, om det motsvaras af verkligheten. För min del skulle jag omöjligen kunna enbart med ledning af kyrko- och skolförhållandena inom en ort kunna sluta mig till, om en biskop inom det stiftet vore 50 eller 100 år gammal. Men om också en biskop, som befinner sig i sin mannaålder, kan uträtta betydligt mer än en, som är i sin ålders höst, synes det, som om biskoparne själfva böra kunna inse, när deras tid är ute, och följaktligen äfven af månhet om ämbetet lämna det, vare sig de erhålla pension eller icke. Fasthåller biskopen däremot så mycket mer vid mammonsdyrkan än vid gudskydskan, att han ej kan göra detta med mindre han erhåller kontant erkänsla, är han ej att betrakta annat än som en legoherde, och det, vare sig han är öfver eller under 70 år.

Hvad slutligen nyttan af sådan pensionering angår, har äfven kyrkomötet därom sagt, att den skulle bli betydligt större för församlingarna än för de pensionerade biskoparne själfva. Nyttan för församlingarna skulle väl endast ligga däri, att en ung och kraftig stiftsherde hade större förmåga än en gammal att resa omkring i församlingarna och inspektera. Då den församling, inom hvilken jag första gången såg dagens ljus, icke haft besök af en biskop mer än en gång under min nära nog 40-åriga lefnad, kunna herrarne lätt förstå, att jag ej sätter så fasligt stort värde på dessa besök, äfven om de skulle bli en smula tätare, än hvad som nu är fallet. Jag förmodar, att äfven herrarne gjort samma erfarenhet som jag, att det ej finnes några andra öfverordnade, som ha en sådan för-

*Angående
biskops-
pension.
(Forts.)*

Angående
biskops-
pension.
(Forts.)

måga att hålla sig dolda och okända för dem, som de äro satta att verka för, än just biskoparne. Men om församlingarna i detta afseende skulle hafva liten eller ingen nytta af pensioneringen — jag talar om allmän pensionering, ty detta blefve nog följden af förslagets antagande — skulle de från vissa synpunkter ha skada däraf. Tro herrarne, att Kristus skulle ha framstått för samtid och eftervärld så stor och så hög, om hela hans diktan och traktan gått ut på att få bra betaldt för sitt arbete och en fet pension på gamla dagar? Nej, då skulle han hafva blifvit stämplad som en egoist, och hans arbete och verksamhet skulle hafva blifvit bedömda därefter. Så äfven här. Om biskoparne förklara sig tjäna honom, som sade: »Min mat är att göra min himmelske faders vilja», men i gärning visa, att de hafva sin högsta umgängelse i det, som jorden och världen tillhör; och om de vidare föregifva sig vara kallade att utbreda den läran: »sörjen icke för morgondagen, utan liten på Honom, som föder fåglarne under himmelen och kläder liljorna på marken», men visa sig icke kunna göra detta med mindre de för egen del få väl sörjdt för sig i lekamlig måtto, äfven på ålderdomen, ja, då tror jag, att församlingarna skola i ännu mindre mån än hvad nu är fallet befinnas mottagliga för den lära de predika.

Herr talman! På grund af hvad jag nu anfört ber jag att få yrka afslag å såväl den kungl. propositionen som utskottets hemställan.

Herr Andersson i Västra Nöbbelöf: Herr talman! Den förste ärade talaren var nog ädelmodig att ej klandra utskottets motivering och jag skall i gengäld vara lika ädelmodig mot honom. Jag skall ej försöka klandra reservanternas motivering, ty de ha ej sagt ett enda ord till motivering af sin reservation. Jag skall ej heller bemöta den siste talaren i hans långa argumentation, som egentligen ej hörde till denna sak. Det uttalandet hade bättre passat på ett annat ställe. Här är fråga om pensionering eller icke pensionering. Anser man, att biskoparne äro öfverflödiga, så låtom oss då afskaffa dem. Men så länge de finnas, anser jag det vara lämpligt, att de äro personer, som kunna sköta sina ämbeten, ej sådana, som äro omöjliga och öfverflödiga, där de sitta. När en biskop är 80 eller 90 år, kan ju enhvar tänka sig, att han ej kan göra stor nytta på en så viktig plats som en biskopsstol.

Den siste ärade talaren nämnde visserligen, att man ej kunde anse biskoparne vara till någon nytta. Han har ej sett en biskop mer än en gång i sin församling. Men huru är det då med landshöfdingar och andra liknande ämbetsmän? De ha kanske ej heller oftare varit på besök i församlingarna, men de sitta i alla fall med eu ganska stor pension, om de hinna upp till pensionsåldern. Allt det där är för öfrigt saker, som egentligen ej höra hit. Här är ju, såsom jag nyss sade, frågan blott den: skola vi pensionera en biskop, eller skola vi det ej? I detta fall kan jag ej finna annat, än att

så länge vi anse biskoparne behöfvas, så länge böra vi äfven se till, att de kunna fullgöra sina skyldigheter. Och jag kan ej finna, att man på något sätt kan komma billigare ifrån pensioneringen af biskoparne än på det här föreslagna sättet. Förslaget afser ju att taga pensionerna ur biskopslöneregleringsfonden, hvilken ju Riksdagen icke ensam kan använda på något sätt, enligt hvad som är sagdt i den kungliga förordningen. Således är detta medel, som Riksdagen ej kan disponera öfver ensam och som man nu ifrågasatt att använda till pensionering af en eller annan biskop.

Nu har jag hört anmärkas, att somliga vilja se en fullständig stat och förslag till reglering före pensioneringen. Ja, det kan ju ej bli stor stat för biskoparne. Dessa äro, såsom herrarne väl veta, 13 och skola bli 12, och då kan väl ej staten bli stor. Och innevarande stund är det två, som möjligen skulle vara berättigade till pension, en 85 och en något öfver 70 år gammal. Det är då egentligen ej stor stat att tänka på. En talare sade äfven, att biskopslöneregleringsfonden blott skulle användas till indragning af prebendepastorat. Det är nog sant, att äfven detta nämnes i förordningen, men vi ha sett, att fonden användts till rätt mycket annat: den har användts t. ex. till uppförande af byggnader; år 1896 byggdes nämligen ett biskopshus för en kostnad af 31,000 kronor, hvartill medel tagits ur denna fond. Således kan det gå för sig att taga medel ur den, när kyrkomöte och Riksdagen varit eniga. Men Riksdagen kan, som sagdt, ej ensam disponera den fonden; därom behöfva vi ej resonera längre. Och när vi således kunna pensionera dessa, om jag så får kalla dem, tjänstemän, utan att staten egentligen behöfver uppoffra ett enda öre, tycker jag det är lämpligt att gå den väg Kungl. Maj:t föreslagit och låta dessa platser besättas af kraftiga och dugliga män.

Herr talman, jag ber att få yrka bifall till statsutskottets hem ställan, och det af rena sparsamhetsskäl.

I detta anförande instämde herrar *Darin, Johansson* i Stora Mellby och *Nyström*.

Herr Sjö: Herr talman, mina herrar! Det föreliggande förslaget är ju klokt och fyndigt utfunnet, då Kungl. Maj:t äfvensom utskottet säger: vi skola blott till en början taga en enda biskops-pension. Men däraf finna nog herrarne, att om man blott har pensionerat en biskop, så äro väl alla de andra lika berättigade att få pension som denne förste. Det kan en väl icke gärna bestrida. Man säger nu, och det yttrades af den föregående talaren, att denna pension till en början skulle tagas ur biskopslöneregleringsfonden, och det var en fond, yttrade han, som icke Riksdagen ägde att ensam disponera öfver. Hvad detta angår, så får jag säga den ärade kamraten från statsutskottet, att om Riksdagen beslutar att pensionera till att börja med en och sedermera alla de öfriga biskoparne

Angående
biskops-
pension.
(Forts.)

och att medlen därtill skola tagas ur denna löneregleringsfond, så skulle det väl icke vara så oberättigadt, att, då de högsta cheferna för prästerskapet fått pension, äfven de sämst situerade, nämligen komministrarne, också finge det. Skulle alla dessa pensioner tagas ur denna biskopslöneregleringsfond? Ja, åtminstone till biskoparne; då hemställer jag till min ärade vän från Skåne, om icke snart denna fond komme att gå åt, och hvad återstår då? Jo, då hafva vi väl ej annat att göra än att bevilja medel till alla de pensioner, för att utgå ur statskassan, som Riksdagen har beslutat, så att jag ej anser det där talet hålla streck ett enda grand.

Nu har man sagt, att dessa gamla biskopar, som t. o. m. äro öfver 80 år, icke kunna sköta sina ämbeten och befattningar. Nej, det vill jag gifva den föregående talaren mycket rätt i, att det nog ej är så godt. Men när biskopen icke förmår att göra hvad han skall, då har man åtminstone domkapitlet, som sköter de löpande ärendena. Så länge biskopen är frisk och duktig, sköter han nog inspektioner och dylikt. I annat fall kan en framstående prästman därtill förordnas. Jag tror, att det i ekonomiskt hänseende kan vara en fara att slå in på den vägen att pensionera biskopar, ty om man gör det, följer äfven måhända därmed en lång rad med pensioner. Herr talman, jag ber att få yrka afslag såväl å Kungl. Maj:ts proposition som utskottets hemställan och bifall till den vid betänkandet fogade reservationen.

Chefen för ecklesiastikdepartementet, herr statsrådet von Friesen: Herr talman, mina herrar! Gentemot det, som här yttrats, att bakom kyrkomötets uttalade önskan om biskoparnes pensionering skulle ligga någon egennyttan hos biskoparne, behöfver jag väl ej här yttra många ord. Det ligger ju i öppen dag, att för en biskop, om han ser saken ur rent materiell synpunkt, det nuvarande tillståndet är det bästa. Ty nu sitter han kvar, så länge han lever, och behåller lönen; och jag tror ej, att, om man har en ekonomisk syn på tingen, det för någon skall kännas så synnerligen behagligt att taga afsked vid 70 års ålder och utbyta en lön på 10 à 12,000 kronor om året och mera mot en årlig inkomst af 6,000 kronor. Nej, hvad som ligger bakom kyrkomötets önskan är detsamma, som ligger bakom min framställning till Kungl. Maj:t om denna proposition; och det är, att det kan inträffa och har inträffat, att biskopar blifvit så gamla, att de icke kunnat upprätthålla sitt ämbete. Detta ämbete består icke blott i visitationer i församlingarna — ehuru äfven detta är en viktig del däraf — utan äfven i att vara ordförande i domkapitlet och eforus öfver läroverken. Och äfven med den läroverksreform, som nu är antagen, kvarstå åtskilliga göromål tills vidare åtminstone, som åligga domkapitlet och eforerna. När en biskop blir öfver 70 år gammal, kan det hända, att han duger mycket bra, ty de finnas, som äga utmärkta krafter äfven vid 70 år, men motsatsen kan äfven inträffa.

Nu säger man, att biskopar böra kunna samla så mycket, att de kunna pensionera sig själfva; de ha ju så stora löner. Ja, det är lätt att säga. Det är lätt att tala om att de böra inskränka sin gästfrihet och vara enkla och anspråkslösa. Men å andra sidan är det ett faktum, att anspråk ställas också på en enkel gästfrihet, äfven den kostar. Och det är vissa utgifter, som naturligtvis följa med dessa ämbeten. Jag tror, att flertalet af biskoparne, äfven om de föra ett anspråkslöst lif, icke kunna samla synnerligen mycket på sina löner. Då är det ju omöjligt för dem att pensionera sig själfva.

Domkapitlen skola afgifva utlåtanden i en hel mängd ärenden, som icke direkt röra den prästerliga tjänstgöringen såsom sådan, utan en mängd kamerala och andra ecklesiastiska frågor. Och när domkapitlen sakna sin ordförande, blir det alltid ett minus för domkapitlen. Efori verksamhet kräfver en man i full arbetskraft äfven med de göromål, som nu för honom kvarstå. Detta är skälet, hvarför en biskospension begärts, då man anser, att denna fond kan medgifva utgåendet af en sådan.

För biskoparne, så vidt man ser saken ur den ekonomiska synpunkten, är som sagdt utgången af denna fråga af den betydelse, att ett bifall till Kungl. Maj:ts förslag snarare ställer i utsikt för dem en sämre ekonomisk behållning på ålderdomen, om de tänka på detta. Således kan man icke med något skäl tala om egennyttan hos biskoparne.

Det har framhållits, att ett godkännande af detta förslag skulle draga med sig frågan om flera biskospensioner, ja, om allmän pensionering af prästerskapet. Då vill jag påpeka, att denna pension just är lagd inom biskopslöneregleringsfonden; och det faller af sig själf, att, så länge denna fond icke lämnar större öfverskott, än hittills varit falllet, några flera biskospensioner icke kunna komma i fråga. — Kommer åter ett förslag om pensionering på den vanliga pensionsstaten, blir det enligt min åsikt en ny fråga. Icke heller tror jag, att ett sådant allmänt pensionerande af biskopar kan varda behöfligt. Det hade varit bra, om man kunnat föreslå två biskospensioner, men jag tror, att en kan vara nog. Ty icke är det väl sannolikt, att flera biskopar på en gång skola blifva orkeslösa. Får man en pension, kan man vara tacksam.

Det har anförts, att kyrkomötet i sammanhang härmed gjort det äfven enligt min åsikt oriktiga uttalandet, att frågan om biskopsprebendens indragning vore af sekundär vikt. Det vill jag som sagdt icke gå in på. Men det har icke heller anförts såsom motiv för den kungliga propositionen.

Jag tror för min del, att det vore lämpligt, att denna möjlighet till pension bereddtes biskoparne. En del af dem kan visserligen tänkas utöfver 70 år på ett tillfredsställande sätt bibehålla både sin verksamhetsförmåga och sitt anseende. Men om det inträffar, att de icke kunna det, då är det ganska bedröfligt.

Angående
biskops-
pension.
(Forts.)

Frågan om biskopsämbetenas indragning hör icke hit. Det har redan anmärkts, att, om så skulle ske, äfven pensionerna försvunne. För min del tror jag, att det finnes starka skäl för ett bifall till det af Kungl. Maj:t framlagda förslaget.

Herr Waldenström: När jag hörde den ärade talaren här i närheten af den bänk, på hvilken jag sitter, kom jag att erinra mig en af de gamla eremitlegenderna, som kan ha sin tillämpning här. Det berättas nämligen, att det var en eremit, som fick besök af en annan eremit. När han fick besöket, var han jämte sina lärjungar sysselsatt med allahanda handverksarbeten. Den besökande eremiten ryckte på axlarna och sade: »Är ni inte längre komna, än att ni sysselsätter er med sådana världsliga ting? Visa mig en cell, där jag kan gå in och utöfva min andakt.» Han fick en sådan cell och gick in. Det blef middag; den, som var hemma på stället, och hans lärjungar åto middag. Likaså kvällsvard, när aftonen inföll. Då kom den andre eremiten ut och frågade förtörnad: »Hvarför har ni inte bjudit mig till middag eller kvällsvard?» Den eremit, som var hemma på stället, svarade: »Jag tänkte, att du var så andlig, att du icke heller behöfde äta.»

Ja, om våra biskopar vore så andliga, att de icke behöfde äta, då skulle jag instämma med den ärade talaren här i närheten. Men hittills ha vi icke haft sådana biskopar, och det är icke antagligt, att vi på detta århundrade få några sådana. Om man skulle bjuda oss några sådana, så skulle vi säkert också betacka oss för dem. Ty det vore nog icke så hälsosamt.

Det kan nog förefalla folk i allmänhet, som om en biskop, med den stora lön han har, skulle kunna afsätta en liten förmögenhet hvarje år. Men när man tänker på de anspråk, som ställas på en biskop, så ter sig saken helt annorlunda. Och började biskoparne att lägga af en liten förmögenhet för hvarje år i stället för att i någon mån tillmötesgå de anspråk, som ställas på dem, så skulle det nog finnas folk, som kunde skriva visor om det också. Det är icke tu tal om den saken.

Herr talman! Jag ber att få yrka bifall till statsutskottets förslag.

Herr vice talmannen Pehrson: Herr talman! Ja, oaktadt jag både under öfverläggningen i statsutskottet och äfven här hört framhållas nödvändigheten att gifva biskoparne pension, känner jag mig nu lika litet öfvertygad om denna nödvändighet som i början, då jag var med om detta ärendes behandling. Det kvarstår alltid för mig den enligt min mening väsentliga omständigheten, att de i samhället, som äro så lyckligt lottade i ekonomiskt hänseende, att de kunna lägga undan något för ålderns dagar, också böra göra det. Skulle icke de göra det och har man icke rätt att ställa den fordran på dem, huru skall man då kunna ställa en sådan fordran

på de små i samhället? Och det gör man dock. Man fordrar af dessa sistnämnda, att de skola vara icke allenast arbetsamma och flitiga, utan också sparsamma under sin mannakraft, så att de kunna spara någonting för den ålder, då deras verksamhetsförmåga blir allt mindre och mindre.

Man tröstar oss vid detta tillfälle därmed, att det icke är fråga om att bevilja en pension, som skall föras upp på statsbudgeten. Det är icke rena statsmedel, med hvilka man skall betala den ifrågasatta pensionen, emedan den skall utgå af biskopslöneregeringsfonden.

Herr statsrådet och chefen för ecklesiastikdepartementet har nyss låtit förstå, att biskopslöneregeringsfonden icke skulle räcka långt, om alla biskopar skulle få pension, som kunna komma till den lefnadsålder, att de därtill skulle vara berättigade. Nå, tror någon, att den omständigheten, att biskopslöneregeringsfonden icke räckte till, skulle tillbakahålla krafvet på att alla biskopar skulle blifva berättigade till pension? Nej, för ingen del. Har Riksdagen en gång beviljat en biskops pension, står det för mig alldeles klart, att när det blir fråga om att bevilja flera biskops pensioner, ja, så många, att biskopslöneregeringsfonden icke räcker till att bestrida dessa pensioner, då kan Riksdagen icke komma ifrån den saken. Alltså, om vi se frågan från den ekonomiska sidan och trösta oss med, att det icke här är fråga om att bevilja någon pension, som skall utgå af statsmedel, utan om en sådan, som skall tagas af biskopslöneregeringsfonden, då missräkna vi oss storligen enligt mitt förmenande.

Min hufvudsynpunkt vid denna frågas bedömande blir sålunda, som jag redan nämnt, att jag tror, att biskoparne befinna sig i den goda ekonomiska ställning, att om de vilja, så kunna de spara för ålderns dagar. Och då man ställer upp den fordran på alla andra inom samhället, tror jag, att man har rätt att ställa upp en sådan fordran på dem, som äro så väl situerade på det ekonomiska området som biskoparne.

Det är af detta skäl, herr talman, som jag yrkar afslag å utskottets hemställan.

Herr *Branting* instämde häruti.

Herr *Persson* i Tällberg: Herr talman! Med anledning af den anmärkning, herr *Andersson* riktade mot mig, att jag skulle framställt saken så, som om biskopslöneregeringsfonden skulle användas endast för att aflöna biskoparne och, i den mån den räckte därtill, biskopsprebendena skulle indragas, vill jag säga, att jag har mycket väl reda på — och det är således alldeles riktigt hvad han anmärkte — att den får användas äfven för byggande, reparation och underhåll af biskopshusen. Det är ett af de ändamål, hvartill den skall användas, men som jag icke vidrörde.

*Angående
biskops-
pension.
(Forts.)*

Angående
biskops-
pension.
(Forts.)

Och det finns äfven andra. Men huru tror herr Andersson, att det skulle gå, om vi taga ur denna fond för beredande af pensioner åt biskoparne? Då få vi kanske taga af statsmedel för att bestrida kostnaderna för byggande, reparation och underhåll af biskopshusen. Det är åtminstone ganska antagligt. Det förhållande, han påpekade, var icke obekant för mig. Och det synes mig vara en ytterligare anledning att vara försiktig med användande af denna fond.

Med anledning af herr Waldenströms anekdot om den där eremiten, som ansågs vara så gudfruktig, att han icke behöfde äta, erinrar jag mig en annan anekdot. Det var nämligen en gosse, som vid rätt unga år bereddes tillfälle att se konungen, då denne gjorde en resa genom landet. Gossen hade förut läst något om de stora belopp, som årligen konsumerades i konungahuset — ja, det var icke i Sverige, så att det gäller icke någon anmärkning om förhållandena här — och han trodde därför, att konungen skulle vara en ofantligt stor man. Man hade rest en äreport, och när gossen såg den, trodde han till en början, att det var kungen. Sedan blef gossen mycket flat, när han fick den upplysningen, att en liten person, som satt hopkrupen i en droska, var kungen. Han kände sig då mycket besviken.

Likaså skulle man väl nästan vilja föreställa sig, att biskoparne äro några förfärligt stora människor, då herr Waldenström ville göra gällande, att de skulle äta upp för 12,000 kronor om året. Det tror jag för min del vara ett alltför dåligt skäl att anföra som stöd för yrkandet om bifall till utskottets hemställan.

Nu tror jag, i likhet med vice talmannen, att biskoparne med god hushållning skulle kunna spara något för ålderns dagar. Och då blefve det icke, såsom herr statsrådet sade, en uppoffring för dem att taga denna pension. Nej! Om de ville spara utgifter för staten genom att ej ens taga emot denna pension, då tror jag, att de skulle stiga mycket högt i anseende. Och jag tror, att det skulle gå mycket väl för sig, om de icke äta så mycket, som herr Waldenström sökt göra gällande.

Herr Andersson i Västra Nöbbelöf: Här har talats så mycket om att spara för ålderns dagar. Det är nog alldeles riktigt, och jag skall icke inlåta mig på den frågan, huruvida biskoparne spara eller icke.

Men jag vill erinra om att biskoparne äro människor såsom alla andra; och om en biskop har en lön på 12,000, kanske ända till 30,000 kronor, så undrar jag, hur pass klen han skulle vara för att lämna sin inkomst utan att få någon ersättning. Jag hemställer till herr Daniel Persson, om han, med 12,000 eller 30,000 i inkomst, vid 70 års ålder skulle vara benägen att säga: »den där inkomsten bryr jag mig icke alls om, utan jag afstår den helt enkelt». Det tror jag icke han gjorde.

Jag tror ej heller, att biskoparne göra det, utan de sitta och uppbära sin lön, så länge de lefva. Och icke kan man köra bort dem från deras platser utan att de hafva begått någon brottslig gärning. Nej, biskoparne sitta kvar, ty det är naturligtvis icke fördelaktigt för dem att få pension. Det kunna nog herrarne förstå, att icke äro biskoparne synnerligen förtjusta öfver att få sådan pension, utan tvärtom.

Vidare har sagts, att biskopslöneregleringsfonden icke skulle räcka. Jag tror icke det är någon fara i det fallet, ty fonden har på de senaste 10 åren vuxit med 200,000 kronor och är nu uppe i öfver 600,000 kronor, så icke är det någon risk med att pensionera en biskop med 6,000 kronor. Jag kan åtminstone icke se, att det är någon risk i det, utan det låter sig mycket väl göra, och det blir ändå öfver för de andra ändamål, för hvilka fonden är bildad.

För så vidt jag kunnat finna, är det för själfva sakens skull riktigast att bifalla Kungl. Maj:ts förslag. Jag tror, som sagdt, att biskoparne skola betacka sig för det förslaget. Men om de ha rätt att få en pension på 6,000 kronor, tror jag man med skäl kan säga till dem att lämna sina platser, när de uppnått 70 års ålder och äro odugliga i tjänsten. Men när de nu äro utan pensionsrätt och därför sitta qvar på sina platser vid uppnådda 70 år, tror jag ingen med skäl kan säga till dem: »var så goda och lämna edra platser».

Herr Thorsson: Herr talman, mina herrar! Den nu förda diskussionen erinrar mig om en diskussion, som fördes under fjol-årets riksdag. Det gälde då pensionerandet af en person, men icke någon biskop, utan en sadelmakare, som i fyrtio år troget tjänat svenska staten. Det var då icke fråga om 6,000 kronor, utan om ett belopp på några hundra kronor; och med samma ifver, som man nu försvarar beloppet 6,000 kronor, som pension åt en biskop, med samma ifver bekämpade man då en pension af några hundra kronor åt den fattige sadelmakaren, som genom mistning af sin syn blifvit urståndsatt att försörja sig. Jag har icke kunnat underlåta att jämföra dessa båda fall med hvarandra, just därför att man så bestämdt framhållit och betonat, att en biskop dock har mänskliga känslor och såsom alla andra vill ha med af denna världens mammon. Detta kan icke bestridas, ty bouppteckningarna efter biskopar ha ju ofta utvisat en god behållning.

Man påstår här från det håll, där man försvarar denna pension, att det är af hänsyn till *kyrkans väl*, som man vill bifalla denna pension på 6,000 kronor. Den förste talaren, herr Daniel Persson, erinrade om den tid, då i denna kammare förslag väcktes om indragningen af biskopsämbetena, och då jag anser, att det vore lyckligast, om man indroge dessa ämbeten fortast möjligt, kan jag naturligtvis icke vara med om att bifalla pensionen.

Angående
biskops-
pension.
(Forts.)

Angående
biskops-
pension.
(Forts.)

Jag hyser den uppfattningen, att skall man bringa rättvisa härutinnan, så skall man icke såsom nu bestämma aflöningsförhållandena på det sättet, att man utgår från en aflöning på 1,000, 1,200 eller 1,500 kronor, som en prästman får, då han börjar sin tjänstgöring, och på hvilken aflöning man fordrar, att han skall försörja sin familj och sköta sitt ämbete, samt slutar med en lön på 12,000 kronor. Och sedan skall det lilla fåtal utaf kyrkans tjänare, som lyckats komma fram till dessa platser, som medföra en rundligt tilltagen lön, ytterligare garanteras en pension på 6,000 kronor, därför att de af hänsyn till kyrkans väl afstå från det feta bröststycke, de innehaft. Detta anser jag icke vara rättvist, så länge underordnade prästmän hållas nere vid en svältlön. Jag anser, att biskoparne mycket väl skulle kunna afgå vid en 65 à 70 års ålder utan att få en pension på 6,000 kronor.

Jag yrkar därför afslag på statsutskottets hemställan och Kungl. Maj:ts förslag.

Herr Andersson i Västra Nöbbelöf: Jag vill bara erinra den siste talaren om, att det här icke är fråga om vice pastorernas aflöningsförhållanden, och att här icke heller är fråga om att afskeda biskoparne vid 70 års ålder. Det kan icke Riksdagen ensam besluta om, utan det är en fråga, som tillkommer Riksdagen, kyrkomötet och Kungl. Maj:t att afgöra. Som förhållandet nu är, sitter en biskop med sina 12,000 kronor i lön, så länge han lefver, och behöfver därför ingen pension.

Jag har bara velat erinra talaren om, att här icke är fråga om en ökning af biskoparnes löneförmåner, utan snarare tvärtom, och skiljaktigheten mellan den förre talaren och mig är, att då en biskop är öfver 70 år gammal och oduglig, vill han aflöna honom med 12,000 kronor, men jag med endast 6,000 kronor.

Herr Kvarnzelius: Herr talman! Det förefaller mig, som om hvarken kyrkomötet eller Kungl. Maj:t varit fullt konsekventa i sin tankegång, när de förordat den här föreslagna åtgärden. Det heter nämligen här på sidan 92 i utskottsbetänkandet: »Såsom af kyrkomötet med rätta framhållits, afser detta förslag hufvudsakligen att tillgodose församlingarnas berättigade kraf att till stiftschefer hafva endast fullt arbetsföra personer».

Sedan kommer Kungl. Maj:t och föreslår, att en biskop skall bli pensionsberättigad vid 70 års ålder. Således skulle en biskop intill 70 år vara *fullt* arbetsför. Är detta riktigt, måtte antingen en biskop spara sina krafter mycket väl under sin krafts dagar eller också måtte den befattning han bekläder icke kräfva synnerligen mycket. Ty i vanliga fall tror jag man kan vara öfverens om, att personer uppe vid 70 år icke äro vid sin fulla kraft.

Genom det beslut, Riksdagen för några dagar sedan fattade angående omorganisationen af våra läroverk och i samband därmed in-

rättandet af en läroverksstyrelse, får man väl antaga, att en stor del af det arbete, som nu åligger domkapitlen och därmed äfven biskoparne, kommer att öfverflyttas på den nya öfverstyrelsen, och därigenom underlättas ju det arbete biskopen har sig ålagdt.

Därtill kommer ett tredje skäl, som gör, att jag för min del icke för närvarande vill vara med om att bifalla Kungl. Maj:ts förslag, och det är, att här icke ifrågasatts, att biskoparne skola med någon afgift bidraga till sin egen pensionering. Det förefaller mig, att, när staten kräfver af en tjänsteman i mycket ringa ställning, att han skall lämna bidrag till sin egen pensionering, man då borde ha rätt att fordra, att äfven en biskop, med en lön på 12,000 kronor, skulle afstå något i pensionsavgift.

Därför ber jag, herr talman, att få yrka afslag på utskottets hemställan.

Herr Jansson i Krakerud: Herr talman! Biskopsinstitutionen är, som vi veta, mycket gammal. Men likväl har man icke i förra tider gått i författning om att anordna det så, att biskoparne skulle ha pension.

Nu har man kommit underfund med, att det skulle vara till fördel för kyrkan, om biskoparne skulle få sluta sin tjänstgöring vid 70 år och erhålla pension, och jag vill icke förneka, att det måhända skulle kunna vara en fördel för kyrkan, att de, som uppnått en så hög ålder, skulle få afträda. Men om nu Riksdagen, Kungl. Maj:t och kyrkomötet äfven äro af den öfvertygelsen, att ombyte vid denna ålder behöfver ske, synes det mig icke ligga något hinder i vägen för att anordna det så, att de i alla fall komma i tillfälle att sluta vid denna ålder. Jag menar, att man kunde anordna det så, att biskoparne finge mottaga sina tjänster endast under villkor, att de måste afgå vid viss ålder utan afseende på om de skulle få någon pension.

Nu säger man, att den samhällsställning de ha, den kräfver, att de uppoffra 12,000 kronor om året. Jag tror för min del, att om den åsikten gjort sig gällande förr, borde man numera icke hålla därpå. Jag tror också icke, att alla biskopar gjort öfver med så mycket. Om jag icke misstar mig, har jag sett i en tidning, att det var en biskop, som befunnits äga så mycket efter sin död, att han icke själf vetat om det under lifstiden.

Allt detta gör, att jag naturligtvis icke gärna vill vara med om att bifalla det här förslaget.

Så kommer härtill, att man kan befara, att det skall väcka uppseende i landsorten, om man skulle bifalla en pension till detta belopp samma år, då Kungl. Maj:t har föreslagit Riksdagen inkomstskatt på jordbruk i större omfattning än förut. Man talar här om att man skall spara och hushålla och ställa så, att det går ihop, men när det gäller dessa höga tjänstemän, då heter det, att det är omöjligt för dem att tänka på sin ålderdom. Det är att gå för långt.

*Angående
biskops-
pension.
(Forts.)*

Angående
biskops-
pension.
(Forts.)

Det har sagts här, att biskoparne måste äta upp för 12,000 kronor om året; men jag undrar då, om det icke vore skäl att ställa så för dem, att de icke blefve i tillfälle att göra slut på allt, utan måste spara något för sin ålderdom. Det är, synes det mig, ett orimligt påstående detta.

Jag tar mig således friheten att yrka afslag å såväl Kungl. Maj:ts proposition som utskottets förslag.

Härmed var öfverläggningen afslutad. Under densamma hade yrkats dels bifall till utskottets hemställan, dels ock afslag å berörda hemställan och Kungl. Maj:ts i ämnet gjorda framställning. Herr talmannen, som nu gaf propositioner å dessa yrkanden, fann den förra propositionen vara med öfvervägande ja besvarad; men som votering begärdes, blef nu uppsatt, justerad och anslagen följande voteringsproposition:

Den, som vill, att kammaren bifaller statsutskottets hemställan i femtonde punkten af utskottets förevarande utlåtande n:o 11, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren afslagit utskottets berörda hemställan och Kungl. Maj:ts i ämnet gjorda framställning.

Voteringen utvisade 75 ja, men 140 nej; hvadan kammaren alltså afslagit utskottets hemställan och Kungl. Maj:ts i ämnet gjorda framställning.

Punkterna 16:o)—18:o).

Hvad utskottet hemställt bifölls.

Punkten 19:o).

Angående
pension för
e. o. professor
M. K. Löwe-
gren.

Kungl. Maj:t hade i statsverkspropositionen under tionde hufvudtiteln i punkt 10 föreslagit Riksdagen, att extra ordinarie professorn vid universitetet i Lund Michael Kolmodin Löwegren måtte från och med månaden näst efter den, i hvilken afsked från extra ordinarie professorsbefattningen blefve honom beviljadt, under sin återstående lifstid uppbära pension till belopp af 3,800 kronor årligen.

Utskottet hemställde, att Riksdagen måtte på det sätt bifalla Kungl. Maj:ts ifrågavarande framställning, att extra ordinarie pro-

fessorn vid universitetet i Lund Michael Kolmodin Löwegren finge från och med månaden näst efter den, i hvilken afsked från extra ordinarie professorsbefattningen blefve honom beviljadt, under sin återstående listid uppbära pension till belopp af 3,500 kronor årligen.

Angående
pension för
e. o. professor
M. K. Löwe-
gren.

(Forts.)

Vid punkten hade fogats reservation af herrar *H. P. P. Tamm, I. Wijk, A. G. L. Billing, F. E. Pettersson, P. Sörensson*, greve *C. O. Taube, C. J. G. Swartz* och *J. A. Lilliesköld*, hvilka ansett, att utskottet bort hemställa, att Riksdagen, med bifall till Kungl. Maj:ts framställning, måtte medgifva, att extra ordinarie professorn vid universitetet i Lund Michael Kolmodin Löwegren finge från och med månaden näst efter den, i hvilken afsked från extra ordinarie professorsbefattningen blefve honom beviljadt, under sin återstående listid uppbära pension till belopp af 3,800 kronor årligen.

Efter föredragning af punkten begärdes ordet af:

Herr Larsson i Lund, som anförde: Herr talman, mina herrar! I den nu föredragna punkten har statsutskottet vidtagit en ned-sättning i det af Kungl. Maj:ts föreslagna pensionsbeloppet, utan annan motivering än ett hänvisande till hvad förut i liknande fall ägt rum.

Ser man då på hvad statskontoret, som tillstyrkt det högre pensionsbeloppets beviljande, yttrat till stöd därför, så finner man, att statskontoret äfven åberopar Riksdagens tid efter annan fattade beslut om beviljande af pensioner å allmänna indragningsstaten åt extra ordinarie professorer. Då således här åberopats precedensfall af alldeles motsatta innehåll, synes detta gifva vid handen, att Riksdagen i dessa pensionsfrågor brukat handla ibland så och ibland så. Men om precedensfall skola kunna åberopas, måste de väl afse likartade fall. Emellertid är här att märka, att af de förut fattade besluten om beviljande af pensioner åt extra ordinarie professorer endast ett, eller det af statskontoret anförda af år 1899, faller efter den nuvarande regleringen af de extra ordinarie professorernas löner. Och hvad särskildt angår detta beslut af år 1899, så afsåg det pension åt en teologie extra ordinarie professor, hvilken icke af statsmedel uppburit någon aflöning, utan endast hade inkomst af ett prebendepastorat. Det kan väl då icke vara riktigt att här hänvisa till förut fattade beslut, utan frågan om beviljandet af den nu begärda pensionen torde få bedömas efter de föreliggande sak-förhållandena.

Statskontoret har anfört, att, om för de extra ordinarie profes-sorerna gällde i fråga om rätten till pension samma grunder som för de ordinarie, extra ordinarie professorn Löwegren skulle varit *berät-tigad* till det högre pensionsbeloppet 3,800 kronor. Jag tillåter mig erinra därom, att extra ordinarie professorn Löwegren redan år 1883

Angående
pension för
e. o. professor
M. K. Löwe-
gren.
(Forts.)

utnämndes till sin innehafvande befattning. Men då fanns icke någon extra ordinarie professors aflöning, som kunde honom anvisas, utan han fick allt fortfarande, intill år 1898, bibehålla sin förut innehafda adjunktslön, men ändock bestrida de åligganden, som tillhöra en extra ordinarie professor.

Vid Uppsala universitet finnes en extra ordinarie professor, som i detta hänseende förut intog alldeles samma ställning som extra ordinarie professorn Löwegren. Men sedermera har Riksdagen på därom gjord framställning medgifvit, att denne extra ordinarie professor i Uppsala finge i fråga om rätten att erhålla ålderstillägg tillgodoräkna sig den tid han före år 1898 varit extra ordinarie professor. Något sådant beslut föreligger icke beträffande extra ordinarie professorn Löwegren. Först i fjol har han därför kommit i åtnjutande af ett ålderstillägg, detta naturligtvis beroende på ett förbiseende, som dock för den det drabbar måste kännas såsom en orättvisa. Genom att nu bevilja det af Kungl. Maj:t för honom begärda pensionsbeloppet kan denna orättvisa i någon mån, men långt ifrån helt och hållet, utjämnas.

Jag vill tillika fästa uppmärksamheten därpå, att extra ordinarie professorn Löwegren är en i högsta mätto väl förtjänt vetenskapsman. Han har grundat en ögonklinik, som, om jag icke är illa underrättad, är den första och ännu den största i riket, och han har där under en lång följd af år utöfvat en verksamhet, som varit välsignelsebringande för hela södra Sverige och icke endast för den provins han tillhör. Jag har personligen under tolf års tid haft att göra med denna ögonklinik och vet, att ett mycket högt procenttal — om jag icke misstager mig, omkring 43 procent — utaf de personer, som på denna klinik kommit under hans behandling, icke tillhört Malmöhus län, utan andra län, såsom Hallands, Göteborgs och Bohus, Kronobergs, Kalmar, Blekinge, Östergötlands, ja, till och med ett från Skåne så aflägsat län som Södermanlands. En person, hvilkens verksamhet burit så rika frukter, bör man väl icke nu, när det är fråga om att bevilja honom pension, sätta i en sådan undantagsställning, som den extra ordinarie professorn Löwegren skulle komma uti, därest utskottets förslag bifölles, allra minst, om, såsom nu, icke ett enda sakligt skäl för nedprutningen kunnat anföras.

Den föreslagna nedsättningen förefaller mig dessutom så mycket märkligare, som utskottet — såsom herrarne kunna se vid punkt 27 i dess nu föreliggande betänkande — alldeles enhälligt hemställt, att åt en extra ordinarie professor vid Uppsala universitet hela lönen måtte beviljas i pension, oaktadt denne extra ordinarie professor under största delen af hela den långa tid han innehaft sitt ämbete icke kunnat tjänstgöra. Jag frågar då, om det kan vara rimligt att, utan att därför anföras något enda sakligt skäl, med några hundra kronor nedbringa pensionsbeloppet för en så högt förtjänt vetenskapsman som extra ordinarie professorn Löwegren?

Herr talman, jag anhåller, att kammaren, med afslag å utskottets hemställan, måtte vid denna punkt bifalla den af herrar H. Tamm m. fl. afgifna och vid utskottets betänkande fogade reservationen.

Angående
pension för
e. o. professor
M. K. Löwe-
gren.
(Forts.)

Häruti instämde herrar *Hjärne, Wawrinsky* i Saltsjöbaden, *Trapp, Pantzarhielm, Sterner, Vahlquist* och *Lund*.

Herr Andersson i Västra Nöbbelöf: Jag är den förste att erkänna extra ordinarie professor Löwegrens stora förtjänster i fråga om ögonsjukdomars botande och för öfrigt hela hans verksamhet på det vetenskapliga området. Jag tror till och med, att ingen vetenskapsman har i detta afseende inlagt större förtjänster än just professor Löwegren. Men det kan väl i alla fall icke hjälpas, att vi få lof att taga hänsyn jämväl till andra förhållanden.

Det har af den föregående talaren sagts, att utskottet icke har till stöd för sitt afstyrkande af Kungl. Maj:ts förslag anfört ett enda skäl. Jo, det hufvudsakligaste skälet är det, att personen i fråga icke har någon som helst rätt till pension. Detta är väl ett mycket väsentligt skäl, skulle jag tro; ingen har väl kunnat påstå, att han skulle vara berättigad erhålla pension. Ett andra skäl för utskottets yrkande om nedsättning i pensionsbeloppet har varit, att utskottet utgått från det förut iakttagna förfarandet att icke åt extra ordinarie professorer bevilja högre pensionsbelopp än hvad utskottet nu velat tillstyrka för professor Löwegren. Jag tror, att dessa två skäl äro alldeles tillräckliga för att motivera utskottets förslag.

Den jämförelse, som af den föregående talaren gjordes med det pensionsbelopp, utskottet i en senare punkt af dess betänkande föreslagit för en annan extra ordinarie professor, är väl icke så träffande. Det är visserligen sant, att denne senare föreslagits att erhålla hela lönen i pension, men denna uppgår till endast 3,300 kronor, under det åter Löwegren af utskottet föreslås till erhållande af en pension å 3,500 kronor, således ett par hundra kronor mer.

Jag tror därför, att alla skäl tala för utskottets förslag, som söker införa konsekvens och ordning i fråga om de extra ordinarie professorernas pensionsförhållanden, och får jag därför, herr talman, yrka bifall till utskottets förslag.

Herr Larsson i Lund: Herr talman, mina herrar! Det är visserligen sant, att professor Löwegren icke har någon rätt till pension. Men om utskottet velat ställa sig på den ståndpunkten, hade väl det riktigaste varit att afstyrka hela förslaget. Om däremot utskottet vill bevilja professor Löwegren en pension, oaktadt han icke har någon rätt därtill, så bör väl utskottet ändå därvid följa rättvisa grunder.

Angående
pension för
e. o. professor
M. K. Löwe-
gren.
(Forts.)

Herr Andersson i Nöbbelöf erinrade om, att den extra ordinarie professor vid Uppsala universitet, om hvars pension det i en senare punkt är fråga, får lägre pension än den, som här är föreslagen för professor Löwegren. Detta är visserligen sant. Men å andra sidan är det ock sant, att det belopp, hvartill pensionen enligt utskottets förslag skulle uppgå, motsvarar det belopp, denne professor nu uppbar i lön. Om man skall följa rättvisa grunder och jämför dessa båda fall med hvarandra, bör man väl komma till det resultat, att professor Löwegrens pension bör uppgå till samma belopp som hans nuvarande lön. Herrarne veta ju alla, att i fråga om bestämmande af pensionsbelopp ålderstillägg anses tillhöra lönen. Ålderstillägget är äfven lön, fastän det är en del af lönen, som tillfaller tjänstemannen först efter någon tids tjänstgöring. Och professor Löwegren har kommit i åtnjutande af det extra ordinarie professorer tillförsäkrade första ålderstillägg. Hans lön uppgår således just till det belopp, som Kungl. Maj:t nu föreslagit måtte tilläggas honom i pension. Och skall man vara konsekvent, så bör man väl tillerkänna honom icke lönebeloppet med afdrag af ett godtyckligt valdt belopp af några hundra kronor, utan hela lönen, det vill säga den ursprungliga lönen plus intjänt ålderstillägg. Att skapa precedensfall genom att afpruta några hundra kronor, då man icke kan uppgifva några sakliga skäl för nedsättning, synes mig vara att gå väl godtyckligt till väga.

Herr talman! Jag ber att få vidhålla mitt yrkande.

Herr Hedin: Herr talman! Om den ifrågavarande, mycket förtjänte mannen hade rätt till pension, så behöfde vi icke här diskutera denna fråga. Men det är icke hans fel, att han icke förvärfvat rätt till pension, lika litet som förhållandet varit sådant, då vid många andra tillfällen pension begärts af Kungl. Maj:t till förmån för förtjänte män på andra områden, hvilka gjort fullt samma tjänst som ordinarie, men befunnit sig på oreglerad stat. Således, alla sakliga skäl, alla moraliska skäl tala för att gifva denne mannen den pension, som svarar mot hans nuvarande lön. Och detta utskottets godtyckliga afprutande af en del af pensionsbeloppet, som begäres därför att regeringen och Riksdagen af Gud vet hvilken anledning ibland försummat att under långliga tider reglera en stat, såsom t. ex. förhållandet var med kartverket, det utgör ju icke någon anledning för kammaren att nedsätta pensionen. Då alla sakliga skäl också tala för pensionen, hvarför gifver man honom då icke den lilla pension, som nu begäres och som han skulle hafva haft rättighet till, om han hade fått sig pensionsrätt beviljad i likhet med de ordinarie professorerna? Det är en godtycklighet, som har karaktären af något så förhatligt och stötande, att jag icke kan förstå, att kammaren kan finna sig i att fatta ett sådant beslut.

Med herr Hedin förenade sig herrar *Branting, von Schéele* och *Nydal*.

Herr Petersson i Påboda: Herr talman! Den ärade talaren på skånebänken, herr Larsson i Lund, förmenade, att om man vill bevilja någon pension åt professor Löwegren, så bör man väl beräkna dess belopp efter rättvisa grunder. Då vill jag fråga: Har då Riksdagen alltid handlat efter orättvisa grunder, då Riksdagen beviljat pension åt sådana personer, som icke varit berättigade till pension, utan att därvid jämställa dessa personer med sådana, som varit berättigade till pension? Skola vi slå fast detta, så fälla vi, tror jag, en mycket hård dom öfver Riksdagen. Ty i de allra flesta fall, då Riksdagen beviljat pensioner åt sådana personer, som icke varit berättigade till pensioner, har Riksdagen icke gått ut från samma grunder, som tillämpats med afseende å pensioner för dem, som äro berättigade därtill. Senaste gången, Riksdagen beviljade pension åt en extra ordinarie professor, var, så vidt jag kan erinra mig, år 1899, då Riksdagen beviljade pension åt extra ordinarie professor Rosenius i Lund. Det pensionsbelopp, som då beviljades, utgjorde 3,500 kronor, således alldeles lika stort belopp som det utskottet nu föreslår åt professor Löwegren. Man begärde då 4,300 kronor, statskontoret tillstyrkte detta belopp, och Kungl. Maj:t föreslog också 4,300 kronor. Såsom grund för detta förslag anförde Kungl. Maj:t den omständigheten, att de extra ordinarie professorerna året förut hade erhållit löneförhöjning. Denna omständighet hade således inträffat efter det Riksdagen senast beviljat pension åt någon extra ordinarie professor. Den 27 maj 1898 fastställdes nämligen af Kungl. Maj:t ny aflöningsstat för de extra ordinarie professorerna, och enligt denna stat uppgick lönen, oberäknadt tjänstgöringspengarne, till 4,300 kronor. Och med åberopande af att pensionen för extra ordinarie professorer pläгат af Riksdagen bestämmas till samma belopp som det, hvartill lönen för dem uppgått, föreslog då Kungl. Maj:t, att pensionen för professor Rosenius skulle sättas till 4,300 kronor. Men statsutskottet fann för sin del icke skäl att tillstyrka pensionen till detta belopp. Utskottet yttrade: »Att sedermera genom Riksdagens beslut nästlidet år lönen för extra ordinarie professorer höjts från 3,500 till 4,300 kronor, hvilken omständighet åberopats till stöd för den nu ifrågasatta pensionen, torde, enligt utskottets förmenande, icke böra föranleda, att pension å sistnämnda belopp numera skall anses vara i fråga om Rosenius befogad.» Man godkände sålunda icke då den principen. Under sådana omständigheter tror jag, att utskottet haft fullt rätt, då det stödt sig på sådana precedensfall som det nyssnämnda med flere föregående.

Med anledning häraf ber jag, herr talman, att få yrka bifall till utskottets förslag. Och jag vill tillägga det, att om vi i denna punkt frångå utskottets förslag, så tror jag, att vi också böra i flere andra punkter, som vi komma till längre fram i betänkandet, frånträda utskottets förslag.

*Angående
pension för
c. o. professor
M. K. Löwe-
gren.*

(Forts.)

Angående
pension för
e. o. professor
M. K. Löwe-
gren.
(Forts.)

Herr Lund: Herr talman, mina herrar! Jag har redan instämt i det yrkande, som framställdes af herr Larsson i Lund, och kunde kanske därför icke behöfva uppträda. Men jag ber att få framhålla ännu ett skäl för beviljande af det högre pensionsbeloppet åt professor Löwegren. I näst följande punkt omtalas, att Kungl. Maj:t föreslagit en pension åt en lektor utaf 3,600 kronor. Genom de beslut, som Riksdagen fattat de närmast föregående dagarna, skulle lektorspensionen ytterligare höjas till 4,000 kronor. En professor får väl ändå anses stå något högre än en lektor, och jag ber att få anföra detta såsom ett ytterligare skäl att bevilja det högre pensionsbeloppet.

Herr vice talmannen Pehrson: Herr talman! Det är icke så fasligt många år sedan Riksdagen, då framställning gjordes om pension till extra ordinarie professorer, fann den frågan vara af sådan beskaffenhet, att Riksdagen afslog dylika framställningar. Men Kungl. Maj:t fortfor och kom år efter annat med framställningar om sådana pensioner. Slutligen enade sig Riksdagens kamrar om, att, då det icke kunde nekas till att billighetsskäl kunde anföras för att ge pension äfven åt extra ordinarie professorer, trots det att de icke vore berättigade till pension och trots det att de icke bidragit till någon pension o. s. v., pensionsbeloppet för dessa extra ordinarie professorer borde skäligen sättas till 3,500 kronor. Alltså, att den summan blifvit fastslagen såsom pension åt extra ordinarie professorer, är icke något godtycke af statsutskottet, utan ligger det ett godtycke däri, är det ett godtycke, som Riksdagen själf utöfvat. Statsutskottet har haft att ställa sig till efterrättelse hvad Riksdagen förut vid liknande tillfällen gjort, och därmed tror jag också, att statsutskottet gjort sin plikt.

Jag hemställer om bifall till statsutskottets förslag.

Sedan öfverläggningen härmed förklarats afslutad, framställde herr talmannen propositioner dels på bifall till utskottets hemställan, dels ock på afslag därå och bifall i stället till den af herr H. P. P. Tamm med flere vid förevarande punkt fogade reservationen; och fann herr talmannen den förra propositionen vara med öfvervägande ja besvarad. Votering begärdes likväl af herr Lund.

Innan votering hann verkställas, begärdes emellertid ordet ånyo af

Herr Lund, som yttrade: Herr talman! Man har fäst min uppmärksamhet på att det kunde vara onödigt att nu besvara kamraren med en votering, då det ju blir gemensam omröstning i denna fråga, och därför ber jag att få återtaga mitt yrkande om votering.

Då herr talmannen i anledning häraf åter framställde proposition i ärendet, biföll kammaren utskottets hemställan.

Punkten 20:o).

Lades till handlingarna.

Punkterna 21:o)—27:o).

Hvad utskottet hemställt bifölls.

Punkten 28:o).

Kungl. Maj:t hade i en till Riksdagen den 8 april innevarande år aflåten proposition, n:o 111, åskat Riksdagens medgifvande därtill, att framlidne intendenten vid naturhistoriska riksmuseum, professorn m. m. Fredrik Adam Smitts änka Freja Brigitta Coralia Smitt, född Pålman, finge från och med den 1 mars 1904, så länge hon i sitt nuvarande änkestånd förblefve, å allmänna indragningsstaten uppbära pension till belopp af 800 kronor årligen.

*Angående
pension åt
aflidne pro-
fessorn F. A.
Smitts änka
F. B. C. Smitt.*

Utskottet hemställde, att Riksdagen måtte på det sätt bifalla Kungl. Maj:ts ifrågavarande framställning, att framlidne intendenten vid naturhistoriska riksmuseum, professorn m. m. Fredrik Adam Smitts änka Freja Brigitta Coralia Smitt, född Pålman, finge från och med den 1 mars 1904, så länge hon i sitt nuvarande änkestånd förblefve, å allmänna indragningsstaten uppbära pension till belopp af 600 kronor årligen.

Utskottets hemställan upplästes, hvarefter ordet på begäran lämnades till:

Herr Lund, som yttrade: Herr talman! Jag har förut för kammaren framlagt en jämförelse och kan icke heller här underlåta att göra det. Änkan efter en lektor vid ett allmänt läroverk åtnjuter i pension 675 kronor. Skulle nu Riksdagen åt änkan efter en professor bevilja blott 600 kronor, vore det en missproportion. Därtill kommer, att professor Smitt gjort sig i hög grad förtjänt af staten, såsom också framhålles här. Därjämte föreligger en ytterligare omständighet, nämligen att bouppteckningen visar brist och att således ett behof verkligen synes förefinnas.

På grund af dessa skäl ber jag, herr talman, att få yrka afslag på utskottets hemställan och bifall till Kungl. Maj:ts proposition.

Herr *Wallis* instämde häruti.

Herr Andersson i Västra Nöbbelöf: Herr talman! Mot den siste talaren vill jag erinra, att en lektors änka är berättigad till

Angående
pension åt
af tidne pro-
fessorn F. A.
Smitts änka
F. B. C. Smitt.

pension. Det är icke professor Smitts änka. Nu är samma pension tillstyrkt, som förut beviljats åt änkor efter personer i samma ställning som professor Smitt.

På dessa skäl yrkar jag bifall till utskottets hemställan.

(Forts.)

Ytterligare anfördes ej. Efter af herr talmannen framställda propositioner på de under öfverläggningen gjorda yrkandena biföll kammaren utskottets hemställan.

Punkterna 29:o)—39:o).

Hvad utskottet hemställt bifölls.

§ 8.

Föredrogos hvart för sig och blefvo af kammaren godkända statsutskottets utlåtanden:

n:o 9 a, i anledning af Kungl. Maj:ts under åttonde hufvudtiteln i statsverkspropositionen framställda förslag om anslag för utvidgning af portvaksstugan vid veterinärinstitutet i Stockholm; och

n:r 103, angående Kungl. Maj:ts proposition om bidrag af statsmedel till åstadkommande af en järnväg från Borgholm till Böda på Öland samt i anledning där af inom Riksdagen väckta motioner.

§ 9.

Angående
anslag till
uppförande
af nya bygg-
nader för
armén.

Å föredragningslistan fanns härefter upptaget statsutskottets utlåtande n:o 5 a, i anledning dels af Kungl. Maj:ts under fjärde hufvudtiteln af statsverkspropositionen framställda förslag om anvisande å beviljadt anslag till uppförande af nya byggnader för armén, dels ock i denna fråga väckt motion.

I den till Riksdagen den 14 januari innevarande år affåtna propositionen angående statsverkets tillstånd och behof hade Kungl. Maj:t i punkt 30 af fjärde hufvudtiteln föreslagit Riksdagen att utaf det till uppförande af nya byggnader för armén beviljade beloppet, 19,950,000 kronor, å extra stat för år 1905 anvisa återstoden, eller 6,650,000 kronor.

Uti en inom Andra Kammaren väckt, till statsutskottet remitterad motion, n:o 27, hade herr *O. A. Ericsson* i Ofvanmyra föreslagit, att Riksdagen utaf återstoden af det till uppförande af nya byggnader för armén vid 1902 års riksdag beviljade anslaget ville för år 1905 anvisa endast så mycket, som behofvet under detta år oundgängligen kräfde, samt för detta ändamål minska det åskade beloppet, 6,650,000 kronor, i främsta rummet med de utgiftsbelopp, som skulle erfordras för uppförande af kasernbyggnader till fält-
haubitsdivisionerna.

Utskottet hemställde, att Riksdagen, med bifall till Kungl. Maj:ts förevarande framställning och med afslag å herr Ericssons i Ofvanmyra ofvannämnda motion, måtte utaf det till uppförande af nya byggnader för armén beviljade beloppet, 19,950,000 kronor, å extra stat för år 1905 anvisa återstoden, eller 6,650,000 kronor.

*Angående
anslag till
uppförande
af nya bygg-
nader för
armén.*

(Forts.)

Sedan utskottets hemställan blifvit uppläst, anförde:

Herr Ericsson i Ofvanmyra: Herr talman! I vanliga fall brukar denna fråga behandlas i sammanhang med fjärde hufvudtiteln. Utskottet angifver emellertid, att anledningen till uppskofvet med föreliggande fråga varit, att densamma ansetts kunna röna inflytande af beslutet i fråga om ett inom Riksdagens Andra Kammare väckt förslag om ändring i kavalleriets förläggning, och fortsätter, att sedan sistnämnda fråga numera varit föremål för kamrarnes pröfning och genom deras skiljaktiga beslut förfallit, finge utskottet afgifva utlåtande öfver ofvanberörda framställningar, samt slutar med ett förord för Kungl. Maj:ts förslag.

Om man nu ser på den behandling, som den omnämnda frågan erhållit i de båda kamrarna, tror jag, att det varit skäl uti, att utskottet kommit till ett annat resultat än det, hvartill utskottet kommit. Jag vill erinra kammaren därom, att efter en lifig debatt i denna fråga kammaren beslöt bifalla utskottets förslag om en jämnare fördelning af kavalleriet med en röstsiffra af 120 mot 62, som voro för afslag på utskottets framställning. Vid frågans behandling i Första Kammaren höjdes kraftiga röster äfven där för förslaget om en förstärkning af kavalleriet i Norrland, och frågan afgjordes äfven där efter omröstning, som visade, att 35 röster uttalade sig för ett förstärkt kavalleri i Norrland, mot ett röstetal af 65, som afgåfvos för afslag. Om man nu sammanräknar rösterna, så finner man, att om det gällt gemensam votering, skulle utskotts-förslaget vunnit bifall med en röstöfvervikt af 28 röster. Riksdagen har således enligt mitt förmenande på det kraftigaste uttalat sig för en ändring utaf kavalleriets förläggning. Jag tror, att efter denna behandling det kommer att bli svårt för Riksdagen att motsätta sig en förstärkt kavallerifördelning för Norrland, och med den behandling särskildt denna kammare ägnat frågan förut tager jag för gifvet, att särskildt Andra Kammaren icke är hågad för att öka kavalleristyrkan i sin helhet. Jag vill erinra kammaren om, att så sent som år 1901, då man antog den nya arméorganisationen, denna kammare utan votering beslöt en inskränkning af kavalleristyrkan med omkring $\frac{1}{5}$. Jag tror således, att det icke går an att bifalla utskottets förslag och därigenom fastläsa den nuvarande kavalleristyrkan i Skåne, hvaraf kan följa, att, i fall man anser att behofvet påkallar en förstärkning af kavalleriet i Norrland, man ser sig nödsakad att höja kavalleristyrkan i dess helhet.

Angående
anslag till
uppförande
af nya bygg-
nader för
armén.

(Forts.)

Jag har visserligen hört uppgifvas, att man tänkt sig kunna afhjälpa det omtalade missförhållandet därigenom, att man skulle skicka kavalleristyrkor turvis ifrån Skåne upp till Norrland. Men jag har äfven hört framhållas, hvilka olägenheter ett dylikt arrangement skulle hafva med sig. Dels har man i främsta hand de långa vägsträckorna och dels har man framhållit, att såväl de klimatiska som terrängförhållandena icke skulle vara passande för operationer med de skånska hästarna i de norrländska trakterna. Jag är icke fackman, så att jag kan döma om den saken, men jag har af fackmän hört uppgifvas, att de hysa vissa betänkligheter mot ett sådant arrangemang. Jag tror således, att man gör klokast i att för denna gång nedsätta den här ifrågavarande summan med ett belopp, som motsvarar den beräknade kostnaden för uppförandet af ett kasernetablissemment i Helsingborg.

Man har visserligen erinrat därom, att vederbörande redan uppgjort kontrakt med Helsingborgs stad om förvärfvande af den för byggnaden m. m. afsedda marken och att det följaktligen vore förenadt med olägenheter att nu ändra mening. Detta är sant, och jag har tagit del af det kontrakt, som upprättats mellan kronan och Helsingborgs stad i det afseendet. Men efter hvad jag fått höra och efter de upplysningar jag inhämtat af vederbörande ser det ut, som om Helsingborgs stad icke heller vore så angelägen att fullgöra kontraktet från sin sida. Förhållandet är nämligen, att kontraktet stipulerar, att Helsingborgs stad af den mellangift 900,000 kronor, som Helsingborgs stad skulle erlägga till kronan för utbyte af mark, skulle till statskassan före 1903 års utgång inbetala ett belopp af 200,000 kronor. Detta belopp har Helsingborgs stad ännu icke inbetalat, hvaraf framgår, att Helsingborgs stad å sin sida icke fullgjort kontraktet och följaktligen till en viss grad förverkat sin rätt till klander, om staten äfven ser sig nödsakad att i ett eller annat afseende frångå eller ändra detsamma.

Jag tror således, att om nu Riksdagen kommit på andra tankar och inser nödvändigheten af att stärka kavalleriet i Norrland, men på samma gång icke mäktar öka kavalleriets styrka i dess helhet, man nu bör frångå tanken på att uppföra ett kasernetablissemment i Helsingborg och söka på ett eller annat sätt annullera detta kontrakt äfven från statens sida.

Då nu den beräknade kostnaden för detta kasernetablissemment i Helsingborg slutar på en summa af 2,247,000 kronor, därifrån bör afdragas den mellangift, som staten skulle erhålla af Helsingborgs stad och som skulle användas till uppförande af detta etablissemment, så återstå 1,347,000 kronor såsom den summa, som skall förskjutas af staten, och jag anhåller därför, att Riksdagen nu måtte bevilja endast det belopp, som återstår efter afdrag af denna summa.

Jag tager mig alltså, herr talman, friheten anhålla, att Riksdagen må utaf det till uppförande af nya byggnader för armén

beviljade beloppet, 19,950,000 kronor, å extra stat för år 1905 anvisa 5,303,000 kronor.

Häruti instämde herrar *Karlsson* i Mo och *Bromée* i Billsta.

Herr Pantzarhielm: Herr talman, mina herrar! Den siste ärade talaren, som i början af Riksdagen tyckes hafva varit artillerist, har nu i slutet af Riksdagen sadlat om och blifvit kavallerist. Här klagas tidt och ofta, isynnerhet i denna kammare däröfver, att krigsstyrelsen icke handlar målmedvetet och att krigsstyrelsen icke handlar efter en på förhand uppgjord plan. Nu synes den föregående ärade talaren vilja korrigera detta på det sättet, att han, sedan Riksdagen en gång beviljat medel och regeringen på grund däraf upprättat kontrakt, påbörjat byggnaderna på vissa håll och uppgjort planer för kasernetablissemmentens uppförande — nu vill han, säger jag, korrigera detta på så sätt, att han vill förmå Riksdagen att vägra anslag, som den förut beviljat. Jag kan icke förstå, att detta kan vara konsekvent. Den omständigheten, att man nu här i kammaren allt mera börjar vakna till medvetande därom, att man år 1901 begick en oförsiktighet och en obetänksamhet, synes icke vara något skäl att, sedan detta en gång skett, lägga hinder i vägen för ett konsekvent genomförande af den beslutade härordningen. Jag kan därför icke finna, att kammaren handlar klokt och rätt, om kammaren nu skall göra en ändring i de beslut Riksdagen förut fattat på sätt i motionen och nu af den siste talaren yrkats.

Jag yrkar bifall till utskottets hemställan.

Herr Carlheim-Gyllensköld: Herr talman, mina herrar! Det är mycket sant, att frågan om ändring af kavalleriets förläggning numera blifvit afslagen, men det är att märka, att detta skett mot en mycket stark majoritet i Andra Kammaren. Det synes mig därför, som om det vore skäl, att Riksdagen nu rättar detta och återgår till sundare förhållanden.

Det anmärktes också, att det nu skulle vara fråga om att rubba en förut beslutad plan och några anslag, som förut beviljats. Men om denna plan visas vara oriktig, föreställer jag mig det vara klokt att rubba den. Jag vill i afseende härå påpeka, att i denna plan ingår äfven plats för haubitsbatterier och byggnader för manskap till dessa haubitsbatterier. Kan detta vara klokt, då frågan om fälthaubitserna ännu icke är löst ens på försökets stadium? Jag tror, att det tvärtom är oklokt, och jag tycker, att det kunde vara skäl att afpruta ännu mera än den förste talaren begärde. Jag tror, att det skulle vara riktigt att afpruta hela den summa, som haubitsbatterierna skulle kosta för att, om de i sinom tid befinnas lämpliga, bygga nya hus för inhysandet af deras manskap. Nu kan man emellertid anse detta mindre lämpligt, därför att grunden

Angående anslag till uppförande af nya byggnader för armén.

(Forts.)

Angående
anslag till
uppförande
af nya bygg-
nader för
armén.
(Forts.)

redan är lagd till åtskilliga kaserner, där manskap till haubitsbatterier skulle inhysas.

Man skulle emellertid kunna pruta ännu mera i detta afseende, om arméledningen ville indraga de dagaföningar, som utgå till fortifikationsofficerare för att utöfva tillsyn vid dessa byggnadsarbeten. Jag tror mig känna till, att dessa dagaföningar spela en roll, som icke är fullt korrekt. Såväl vid Boden som på andra ställen, där byggnader för militära ändamål uppföras, uppbära de fortifikationsofficerare, som inspektera arbetena, därför ganska anse- liga belopp, hvilket jag anser orätt, då de dessutom uppbära sina löner. Det ligger visserligen utom denna frågas omfång att nu beröra detta, men jag har icke kunnat underlåta att påpeka, att i fråga om dessa aföningar kan vidtagas en rättelse, som vore önskvärd. Man håller så mycket på det skånska kavalleriet. Ja, det är ju möjligt att det är behöfligt, ehuru jag har svårt att fatta, att det skulle med någon kraft kunna hindra en invasion, som komme sjöledes. Det vore möjligt, att, om en kavalleritrupp visade sig på stranden, då en fientlig flotta skulle landsätta trupper, såväl trupperna som fartygen blefve så rädda, att de hastigt vände om och stötte på grund på den danska kusten, men jag tror icke att det i prak- tiken skulle tillgå så. Jag tror, att kavalleriet mycket mindre än artilleri är i stånd att hindra en landstigning, och jag tror att detta vore ett skäl för att minska kavalleriet i Skåne. Detta anser jag således för min del nödvändigt såväl af ekonomiska skäl som ock för att i motsvarande grad öka artilleriet.

Jag anhåller, herr talman, att få yrka bifall till herr Ollas A. Ericssons yrkande.

Herr Hedlund: Jag hade tänkt att framställa samina förslag som herr Ollas A. Ericsson, och ett sådant beslut skulle ju stå i fullständig öfverensstämmelse med det beslut, som Andra Kammaren förut fattat i anledning af hemställan från ett tillfälligt utskott. Sakkunniga ledamöter af kammaren hafva emellertid upplyst mig därom, att en förlägningsfråga som denna anses vara af den art, att det för ändring af ett en gång fattadt beslut skulle krävas båda kamrarnes sammanstämmande bifall, och då Första Kammaren icke velat vara med på det beslut, som Andra Kammaren uti ifråga- varande hänseende fattat, så är det i själfva verket ingenting mera att göra. För den skull afstod jag från att framställa ett sådant yrkande.

Jag har, herr talman, intet yrkande att göra.

Herr Zetterstrand: En ärad talare på skånebänken yttrade nyss, att 1901 års härordning måste konsekvent genomföras och att därtill äfven hörde, att man icke skulle åstadkomma någon rubb- ning med afseende på kavalleriets förläggning. Detta är ett uttryck af den uppfattning, som temligen allmänt gör sig gällande, att 1901

års härordning på sätt och vis har karaktären af ett kontrakt mellan regering och Riksdag. Jag vill i viss mån erkänna riktigheten däraf; d. v. s. jag anser icke, att Riksdagen kan vidtaga åtgärder ägnade att försvaga den härorganisation, hvartill grunden lades genom 1901 års beslut, men å andra sidan tror jag, att vi få vänja oss vid en annan modernare och riktigare uppfattning i dessa frågor än förut varit fallet. Se vi tillbaka på äldre tider, så förhöll det sig då på det sättet, att regeringen framställde det ena anslagskrafvet efter det andra med afseende på försvarets stärkande och att Riksdagen då måhända väl mycket betraktade det såsom sin plikt att öfvervägande pruta och pruta på de begärda anslagen. Nu har, såsom jag tror och hoppas, en annan uppfattning börjat göra sig gällande hos representationen. Vi hafva upphört med att ensidigt göra afprutningar på utgifterna för försvaret och i stället kommit till den uppfattningen, att vi vilja hafva ett starkt och ett effektivt försvar med de resurser svenska folket kan åstadkomma. Då vi nu fått en sådan uppfattning, så medför det å andra sidan, att regeringen skall få en ändrad uppfattning af saken och icke blott framkomma med yrkanden om nya ökade anslag, utan på samma gång låta sig angeläget vara att se till, om icke på vissa håll nedprutning kunde göras.

När 1901 års härordning antogs, så framställdes från regeringen det perspektiv, att utgifterna för försvaret skulle komma att ställa sig inom vissa gränser. Dessa utgifter hafva kommit att öfverskridas, och jag vill visst icke klandra regeringen mycket därför, ty det ligger i sakens natur, att en hel mängd utgifter måste stiga till följd af dyrare förhållanden. Men det har nog äfven tillkommit andra utgifter, som man icke tänkte sig, då 1901 års härordning antogs. Faktum är, att utgifterna vuxit, och tid efter annan skola nog ytterligare nya anslag krävas till komplettering af härordningen, hvilka anslag Riksdagen icke kommer att vägra. På samma gång hafva vi emellertid den uppfattningen, att regeringen, såsom jag nyss nämde, skall vara betänkt på att, då inskränkningar kunna göras, också göra sådana. Med denna uppfattning har jag betraktat denna fråga.

Inom kammaren har nu gjort sig gällande en åskådning, som jag tror i detta fall vara den riktiga, nämligen att vi hafva för litet kavalleri förlagdt norrut och för mycket sådant söderut? För att åstadkomma ett mera effektivt försvar hafva vi därför önskat att få en jämnare fördelning af kavalleriet. Vi hafva dock icke velat minska landets försvarskraft utan i stället velat öka den med till buds stående medel. Det är detta, som utgjort grunden för vårt beslut i denna fråga, och jag tror, att denna uppfattning delas landet rundt. Det är nu visserligen sant, att icke något positivt beslut blifvit resultatet af de förhandlingar, som ägt rum vid den föregående behandlingen af denna fråga, beroende därpå, att kammarne stannade i skiljaktiga beslut. Den frågan kunna vi väl dock

*Angående
anslag till
uppförande
af nya bygg-
nader för
armén.
(Forts.)*

*Angående
anslag till
uppförande
af nya bygg-
nader för
armén.*

(Forts.)

hafva klar för oss, att olika uppfattningar göra sig gällande i landet beträffande denna sak. Det är väl det minsta man i detta hänseende kan säga, och om så är förhållandet, att uppfattningarna äro olika, så ligger det väl nära till hands, att man icke nu skall fatta ett förhastadt beslut, som kan leda till åtgärder, hvilka man sedermera kommer att ångra. Då det nu är fråga om att bevilja medel för uppbyggande af kaserner, borde det ligga nära till hands, att man dröjde med dessa åtgärder. Vi hafva icke fått bestämdt höra, att ett sådant dröjsmål skulle innebära några särskildt stora svårigheter, och under sådana förhållanden tycker jag, att vi kunde ena oss om att låta denna fråga anstå, för att regeringen måtte komma i tillfälle att än en gång öfverväga densamma. Jag har nämligen den bestämda förhoppningen, att regeringen hyser den uppfattningen, att, om det skulle förhålla sig så, att man vid 1901 års härordnings antagande begått ett misstag, regeringen skall vara lika villig som Riksdagen att rätta detta misstag, på det att vi för samma kostnad må få det mest effektiva försvar, som kan åstadkommas.

I denna förhoppning är det, som jag förenar mig om det af herr Ollas A. Ericsson gjorda yrkandet, nämligen att vi för närvarande måtte anvisa endast 5,303,000 kronor af det ifrågakvarande beloppet. Det är icke vår mening att undandraga oss att bevilja återstoden af beloppet, men det är vår mening att bereda oss betänketid på saken, och jag tror, att en sådan under inga omständigheter skall komma att skada, men väl att gagna hvad vi alla önska, nämligen vårt fosterlands försvar.

Herr talman, jag yrkar bifall till herr Ollas A. Ericssons yrkande.

Med herr Zetterstrand förenade sig herrar *Österberg, Ericsson i Ahlberga, Andersson i Baggböle, Olsson i Älfvalsåsen, Olofsson, Ersson, Söderberg, Ström i Transtrand, Öberg, Emthén, Gustafsson i Sjögesta, Hellström, Olsson i Heden och Andersson i Löfhult.*

Herr Andersson i Västra Nöbbelöf: Herr talman, mina herrar! Här har talats mycket om 1901 års härordning. Då år 1901 beslut fattades om en omorganisation af hela vår härordning, var jag icke bland dem, som ville biträda det förslag, hvilket sedermera blef godkänt. I detta förslag var emellertid äfven bestämdt, hvarest kavalleriet skulle vara förlagdt, om icke till bestämd ort, så dock till viss trakt. Det förekom då ingen opposition däremot, och jag vill nu säga, att fastän jag då icke var med därom, så är jag dock icke nu den, som vill upprifva det beslut, som Riksdagen så nyligen fattat, därest icke andra skäl föreligga än de, som här blifvit anförda.

Vid behandlingen i statsutskottet i år af fjärde hufvudtiteln tog man hänsyn till det beslut, som i fråga om kavalleriets förläggning fattats i Andra Kammaren, och vi ansågo oss icke böra

framkomma med förslag i fråga om dessa byggnader, förrän Riksdagen i sin helhet fattat beslut i förlägningsfrågan. Nu har emellertid i Första Kammaren beslut fattats i motsatt riktning mot i Andra Kammaren, och man får väl då säga, att Riksdagen icke fattat annat beslut i denna fråga än hvad 1901 års Riksdag fattade, nämligen att kavalleriregementena skola vara förlagda på de orter, som då bestämdes. Det kan väl icke förnekas, att vid kavalleriet liksom vid andra truppslag erfordras kasernetablissemment, och vi måste väl då också anslå medel därtill. Medlen äro ju för öfrigt redan beviljade. 19,950,000 kronor äro redan beviljade, och det är endast fråga om att anvisa sista tredjedelen af detta belopp. Jag kan således icke fatta, att Riksdagen nu skulle hafva något skäl att neka att uppföra byggnader till de regementen, som det här är fråga om.

Jag kan därför, herr talman, icke annat än yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr Hedin: Med anledning af hvad den ärade representanten för Norrköping nyss yttrade, skall jag bedja såsom min mening få framhålla, att han gifvit uttryck åt en opinion, som redan nu är mycket stark och som växer sig starkare för hvarje dag som går. Det är vanligt, att sådant går långsamt här i landet, men i detta fall — och han har icke minst bidragit därtill, därom har jag erhållit många vittnesbörd — har opinionen, med en större raskhet än förhållandena bruka medföra i vårt land, vuxit sig upp till styrka och blifvit allt mer och mer klar. Den vill, såsom talaren sade, att, då man upptäckt ett begånget misstag, detta också skall rättas, och Riksdagen är sannerligen icke genom något aftal bunden från att begagna sin makt, så långt den någonsin kan sträcka sig, för att få ett misstag rättadt. I fall den i detta hänseende skulle möta motstånd från regeringens sida och regeringen låta sig pressas af vissa intressen, som vid härordningens antagande — jag förmodar att det rent af var mot den dåvarande krigsministerns önskan och vilja — lyckades göra sig gällande på det sätt, som vi nu så småningom lärt oss att känna, så kan visserligen ett sådant motstånd mot opinionen ådraga landet onyttiga och stora kostnader, större än för försvarets verkliga intresse kräfvades, men det torde icke på längden kunna förhindra att Riksdagen med stöd af en allt starkare och starkare opinion bakom sig kommer att fordra, att misstaget skall rättas, ty därigenom att det tar bort medel, som behövas på andra håll, blir det ödesdigert och skadligt för landets intressen, och det är rätt väl, att detta fått ett så tydligt och klart och riktigt uttryck, som det fått genom Norrköpingsrepresentantens uppträdande i denna fråga.

Chefen för landtförsvarsdepartementet, herr statsrådet Virgin: Herr talman, mina herrar! Den ärade representanten på skåne-

*Angående
anslag till
uppförande
af nya bygg-
nader för
armén.
(Forts.)*

Angående
anslag till
uppförande
af nya bygg-
nader för
armén.

(Forts.)

bänken har ju framfört de viktigaste af de invändningar, man kan anföra mot det förslag, som här blifvit framställt af en talare på dalabänken. Jag skall dock bedja att få framhålla några synpunkter, som synas mig förtjänta af ett visst beaktande.

Till en början vill jag då återkalla i minnet, att det var år 1902, som det framlades förslag från Kungl. Maj:ts sida om medel till byggande af en del af de kaserner, som skulle blifva nödvändiga till följd af genomförandet af den år 1901 beslutade nya härordningen. Det kunde då icke komma i fråga att på hela öfvergångstiden, som var 12 år, fördela de belopp — de betydande belopp, tyvärr — som erfordrades för kaserner. Ty på det sättet skulle man icke hafva kunnat i rättan tid få dessa kaserner färdiga, så att våra vänpliktige kunde vid den tid, då, enligt Riksdagens beslut, den fulla öfningstiden skulle uttagas, komma in under tak och inlogeras på ett sätt, som vore lämpligt och för öfrigt nödvändigt med afseende dels på den längre öfningstiden, dels på de klimatiska förhållandena i vårt land. Man måste således på den första delen af öfvergången till den nya härordningen koncentrera större delen af de anslag, som erfordrades för nya kasernbyggnader. Och därför framlades också utaf Kungl. Maj:t år 1902, såsom jag nämnt, ett förslag om anslag för ifrågavarande ändamål. Detta anslag gick till ett par och tjugu millioner kronor — jag anser mig icke behöfva nämna siffran närmare, därför att den sedermera icke kom att ingå oförändrad i Riksdagens beslut. Det tillsattes nämligen under riksdagen — eller före riksdagen till och med, tror jag — en granskningsnämnd, som skulle taga kännedom om de upprättade förslagen till kaserner, granska dem och sedermera inkomma med ett utlåtande. På grund af denna granskningsnämnds yttrande kom Riksdagen sedermera att under samma år, d. v. s. 1902, bevilja ett belopp af 19,950,000 kronor till byggande af kaserner för armén och samtidigt anvisa $\frac{1}{3}$ däraf eller 6,650,000 kronor på extra stat för påföljande år, nämligen 1903. Därigenom hade ju Riksdagen antydt sin afsikt, att det anslag, som var beviljadt, skulle fördelas på tre år framåt. I själfva verket anvisade också 1903 års Riksdag på extra stat för innevarande år den andra tredjedelen af anslaget. Och för närvarande föreligger till Riksdagens behandling den tredje och sista tredjedelen, som af Kungl. Maj:t föreslås skulle utgå på nästa års stat.

Detta första belopp, 19,950,000 kronor inalles, var afsedt för de förändringar och tillbyggnader, som erfordrades för att skaffa fullständiga etablissement till en stor del af arméns truppförband. Det var till att börja med fästningsinfanteriregementena. Dessa tre hade icke några etablissement alls å de orter, för hvilkas försvar de voro afsedda. Sedermera kommo etablissementen för specialvapnen, som genast kunde för jämförelsevis mindre kostnad utvidgas så, att de värnpliktige och äfven den växande stammen kunde få tak öfver hufvudet. För öfrigt var det ett par infanterirege-

menten, af hvilkas etablissement det ena var så dåligt, att det icke vidare kunde bebos, och det andra fanns inom ett annat län än det, där regementet skulle framdeles vara förlagdt. Det sista var Hallands infanteriregemente.

Detta belopp, 19,950,000 kronor, var således afsedt att utgå inom en tidrymd af tre år. Och anledningen till denna korta tidrymd har jag redan antydt. Jag vill endast tillägga, att, om icke detta belopp utgår inom de tre åren, kommer naturligtvis kasernbyggandet att fördröjas. Då inträffar, att, när beväringen en gång rycker in till den första fulla öfningstiden, man icke kan skaffa truppen sådan bostad, som är erforderlig uti vårt klimat. Det skulle således vålla en förskjutning, ett fördröjande af genomförandet utaf den härordning, som Riksdagen själf beslutat. Och det lärer väl icke Riksdagen vilja. Eljest skulle man vara nödtvungen att göra tillfälliga anordningar, som skulle kosta en hel hop med pengar. Ty man kan icke låta folket frysa — det är klart som dagen — utan man måste träffa provisoriska anordningar, som skulle kosta en hel mängd penningar, som måste anses bortkastade, då dessa anordningar icke vore af behovet påkallade för framtiden. Det vore således ganska oekonomiskt.

Bland de ändamål, för hvilka detta anslag är afsedt, var också uppförandet af ett kasernetablissement för skånska husarregementet. Det är just i afseende å den summa, som är beräknad för detta ändamål, som i dag ett förslag blifvit framställt om att detta anslag icke skulle nu anvisas. Vid Helsingborg finnes redan ett etablissement för en mindre del af regementet, men det är alldeles icke tillräckligt för regementets framtida utvidgning. Dessutom ligger utanför ett öfningsfält, som är otillräckligt och en skjutbana, som är komplett oanvändbar. En utvidgning af detta etablissement ville icke staden Helsingborg vara med om, ty etablissementet ligger så, att staden behöfver marken för sin storartade utvidgning. Staden erbjöd i stället en annan staden tillhörig mark för såväl blifvande etablissement som öfningsfält och skjutbana; dessutom skulle staden betala kronan 900,000 kronor. Detta anbud befanns så förmanligt, att staden skulle komma att, om man inberäknar naturaprestationer och de kontanta beloppen, lämna staten 400,000 kronor mer, än hvad staten lämnade staden Helsingborg genom att öfverlåta det gamla etablissementet med tillhörande mark till staden. Detta förmanliga anbud framlades i fjol för Riksdagen till alla sina detaljer, som jag nu icke anser mig böra trötta kammaren med att upprepa — det framlades till Riksdagen till alla delar med anledning däraf att det gällde upplåtande af kronans mark till staden Helsingborg, d. v. s. den mark, på hvilken det gamla etablissementet är beläget; och på samma gång framlade Kungl. Maj:t förslag om detta upplåtande. Riksdagen förklarade sig i skrifvelse till Kungl. Maj:t icke hafva någonting emot det framställda förslaget att erinra och beslöt också medgifva, att mark finge öfver-

*Angående
anslag till
uppförande
af nya bygg-
nader för
armén.*

(Forts.)

Angående
anslag till
uppförande
af nya bygg-
nader för
armén.
(Forts.)

lämnas till Helsingborgs stad. Således har Riksdagen direkt gillat så att säga hela den öfverenskommelse, som fanns införd i det statsrådsprotokoll, hvilket var fogadt vid den kungl. propositionen. Sedermera kom Kungl. Maj:t, så att säga med direkt medgifvande af Riksdagen, att med Helsingborgs stad afsluta det kontrakt, om hvilket här varit tal. Detta kontrakt är naturligtvis å ömse sidor bindande. Allra minst lärer väl staten kunna inlåta sig på någonting sådant som att bryta ett i laga former ingånget kontrakt. Det kan naturligtvis icke sättas i fråga. Och således skulle ju, om icke ett etablissement där blefve uppfördt för 10 skvadroner — ty det ingår bland villkoren i kontraktet — staten nödgas att få kontraktet upphäfdt genom öfverenskommelse med den andra kontrahenten, nämligen staden. Att en sådan öfverenskommelse icke skulle kunna ske utan väsentliga uppoffringar från statens sida kan man sluta däraf, att staden redan vidtagit, så vidt jag hört, ganska kostsamma och omfattande åtgärder för att uppfylla sin del af förpliktelserna i kontraktet. Jag har hört, att mark skulle hafva blifvit inköpt af staden för ändamålet. Och det är icke en obetydlig areal; det är nämligen 174 hektar, och i Skåne vill det icke säga så litet. Dessa uppoffringar, som staten då skulle få underkasta sig för att få det redan afslutade kontraktet häfdt, skulle vara komplett bortkastade, icke blott för försvaret utan äfven i öfrigt. Pengarne vore så att säga kastade i sjön.

Det har sagts af den förste ärade talaren, att vi icke böra öka kavalleriet. Nej, det har icke varit fråga om att öka kavalleriet. Riksdagen har själf beslutat, huru stort kavalleri skall finnas — att dess styrka skall vara 50 skvadroner. Här har icke ett ögonblick varit tal om att öka denna styrka, utan det har endast varit fråga om att nu bygga kaserner för denna styrka, för det kavalleri, som Riksdagen själf beslutat skola sättas upp.

Vidare har den förste ärade talaren påpekat, att det behöfves mera kavalleri i Norrland, och en talare har särskildt framhållit, huruledes den opinion, som fordrade mera kavalleri därstädes, har hastigt växt sig starkare och starkare. Ja, den opinionen har nog funnits länge, icke allenast ute bland allmänheten eller i Riksdagen, utan äfven hos Kungl. Maj:t. Ty Kungl. Maj:t har säkerligen icke förbisett det behof, som man kan hafva utaf kavalleri i Norrland. Och det är icke heller fråga om *behof* — *det finnes nog* — utan det är här, så som vid så många andra tillfällen inom alla områden, men kanske mest inom det militära, att man mycket väl känner behofvet, men icke har möjlighet att tillfredsställa detta behof. I vanliga fall utgör hindret för att fylla ett befintligt militärt behof brist på tillgång eller nödvändigheten att icke gifva ut för mycket pengar, att icke begära för stora anslag för ett gifvet ändamål. I detta fall ligger emellertid hindret på ett helt annat håll. Jag har förut haft tillfälle att till någon del framlägga de hinder, som resa sig mot ett permanent förläggande af en kavalleritrupp till Norr-

land under *nuvarande* tid. Det är således icke något förbiseende utaf behovet att, under vissa förhållanden i synnerhet, hafva kavalleri i Norrland, som har föranlett, att Kungl. Maj:t för tre år sedan framlade förslag om det nuvarande kavalleriets förläggning på sätt som skett, och som också föranledde, att Riksdagens beslut gick i samma riktning, utan det är öfvertygelsen om att det tillsvärdare är mycket svårt, för att icke säga omöjligt, att åtminstone uti det öfre Norrland permanent förlägga mera kavalleri. Vi se ju, huru svårt det är att hålla de nuvarande truppförbanden däruppe fulltaliga; och det blefve än värre, om man lade dit mera.

Då är frågan, huru man skall kunna på *annat* sätt tillfredställa behovet af mera kavalleri i Norrland. Det finnes flera sätt, men ett har särskildt framkastats: cirkulation. Den förste ärade talaren nämnde därom, men han förmenade, att det icke skulle gå bra för sig dels på grund af de långa transporter, dels på grund af att klimatet skulle vara för svårt för de skånska hästarna. De skulle icke tåla vid att vistas däruppe på en kortare tid, innan de blifvit acklimatiserade. Hvad de långa transporter angår, är det tydligt, att de skulle kunna komma att kräfva afsevärda kostnader, det är obestriddigt. Men dessa kunna nog nedbringas genom att det uppsättes en permanent stam af hästar i Norrland, tillräcklig för de truppförband, som där skulle öfvas. Då behöfde man icke transportera hästarna fram och tillbaka — och det är den dyraste delen af transporten — och på samma gång skulle man ju undvika den förmenta svårigheten, att de skånska hästarna icke skulle tåla vid klimatet i Norrland. Personer, som äro mycket sakkunniga i denna fråga, säga, att äfven de skånska hästarna äro tillräckligt hårdiga för att tåla vid det norrländska klimatet. För öfrigt kan man få hästar från annat håll. Det finnes andra delar af vårt land än Skåne, som frambringa ypperliga remonter, så att man icke behöfver taga dem från den allra sydligaste landsdelen. Och om man skulle förlägga regementena i Norrland, måste ju hästarna äfven acklimatiseras i den mån de icke kunna anskaffas inom själfva Norrland. Det finnes visserligen goda hästar där också, men det är icke antagligt, att de finnas i tillräckligt antal.

Af hvad jag sagt torde framgå, att vederbörande ingalunda skola underlåta att undersöka, huru man skall på bästa sätt fylla det behof af mera kavalleri, som kan göra sig gällande i Norrland. Hvad Kungl. Maj:t i sådant afseende kan komma att besluta, kan jag naturligtvis icke förutse eller förutsäga. Men så mycket kan jag säga, att jag personligen skall, hvad på mig ankommer, tillstyrka, att en sådan utredning kommer att ega rum. Hvad den kan leda till, kan man icke heller säga på förhand. Men jag har velat framhålla de svårigheter, som skulle vara förenade med att lägga kavalleriet i Norrland permanent. Och jag vill hoppas, att Riksdagen icke vill göra en faktisk minskning i vårt nuvarande kavalleri, hvilket den åtminstone tills vidare skulle göra, genom att

*Angående
anslag till
uppförande
af nya byggnader
för
armén.
(Forts.)*

*Angående
anslag till
uppförande
af nya bygg-
nader för
armén.
(Forts.)*

icke anvisa medel till uppförande af kasernen i Helsingborg; ty om denna icke får begynnas enligt den uppgjorda planen, blir naturligtvis följdén, att den icke heller kan fullbordas enligt denna plan, och under tiden kan icke den utveckling af kavalleriet äga rum, som var afsedd från början och som också innefattas i det beslut, som Riksdagen fattade 1901.

Med anledning däraf vill jag uttrycka den förhoppning, att kammaren icke ville godkänna den af herr Ollas Ericsson gjorda hemställan, utan i stället antaga Kungl. Maj:ts förslag.

Herr Hedin: Jag ber att få försäkra herr statsrådet och chefen för landtförsvarsdepartementet, att jag lika litet som den talare, hvilken först hade ordet, har någon afsikt att försvaga landets försvar. Men jag måste här tillägga något, som jag och han och många af oss här få höra tillförlitliga vittnesbörd om, som herr statsrådet och chefen för landtförsvarsdepartementet icke får höra, ifall han icke tror på oss, som framföra dem här, och det är, att det finnes svårigheter och faror värre än de, som herr statsrådet och chefen för landtförsvarsdepartementet nyss talade om. Den faran finnes framför allt, att här blir ett bakslag i intresset för försvaret, ett bakslag inom de kretsar, där man räknat på, att detta skulle forfara att vara starkast och varaktigast. Det är en större svårighet, än till och med om det skulle inträffa, att en summa penningar, såsom herr statsrådet yttrade, får anses vara kastad i sjön.

Jag har i några decennier sett här, huru Riksdagen har beviljat och beviljat utan mening och sammanhang anslag till försvaret. Den har under hela denna långa tid aldrig fått höra sanningen, aldrig förrän nu på sista tiden. Må man då icke ställa så till, — ordet har blifvit användt, — att man kommer att missleda er i stort, liksom man förut efter er egen uppgift missledt er i smått, riksdag efter riksdag under 30 års tid. Det är fara, att den opinion kommer att spridas mer och mer och växa outrotligt fast, att när man en gång har fått ett misstag begånget, bedrifvet i kulisserna af dem, som tryckt på den regeringsledamot, hvilken framlade 1901 årsförslag, och vi sedermera upptäckt ett sådant misstag och vilja hafva det rättadt, detsamma intresset skall göra sig gällande så starkt, att vi icke kunna få misstaget rättadt. Jag försäkrar er, herr statsråd, att här är en fara.

Herr Olofsson: Herr talman! Förra gången, då frågan om det norrländska kavalleriet var före, sade herr statsrådet och chefen för landtförsvarsdepartementet, att Norrland var ett sammanhängande träsik, som saknade terräng för öfningar, hästmateriel samt foder.

De två sistnämnda omständigheterna har han också nu ytterligare betonat. Jag vill gent emot detta säga, att det icke är riktigt att göra ett sådant påstående. Ty vid senaste marknad i Östersund och dagarna näst därefter hafva där sålts icke mindre än omkring

486 hästar till Helsingland och Dalarna. Kan man då säga, att det helt och hållet saknas hästmateriel i Jämtland eller mellersta Norrland. Det är icke sant.

Och det finnes så mycket foder i Jämtland för närvarande, att jag påstår, att där skulle kunna födas mycket hästar af det foder, som i år blir öfver. Och vi kunna frambringa högst betydliga foderskördar i Jämtland med tillhjälp af konstgjorda gödningsämnen, ty vi ha en mycket passande jordmån därför, en jord, som består af så många olika slag, hvilket gör att foderskördan kan med hjälp af de nämnda gödselämnena väsentligt uppdrivas. Till det kavalleri, som flyttats från Jämtland till Umeå, skickar man foder från Jämtland; och det skall komma att finnas godt om foder för ett regemente i Jämtland.

Jag har endast velat lämna dessa upplysningar, för att man icke ideligen skall hafva den föreställningen, att det fattas hästmateriel och foder i Norrland.

Herr Beckman: Till de skäl, som föregående talare framhållit, kommer ett annat, som förut icke påpekats. I en af mig afgifven motion yrkas, att utredning skall verkställas rörande antalet icke vapenföra, som nu införas i arméns rullor, och att det skall undersökas, i hvad mån deras antal kan inskränkas. Nu är detta antal så högst betydligt, att enligt uppgift, som lämnats i sammansatta stats- och lagutskottets betänkande n:o 7, det till och med uppgår till mer än jag trodde, då jag aflämnade min motion. Det har nämligen 1903 i rullorna införts icke mindre än 4,491 man. Det är sålunda mer än 16 procent af hela årsklassen. Mig förefaller det uppenbart, att en betydlig inskränkning där skulle kunna göras. Om man antager, att 5 procent af årsklassen vore tillräckliga för handräckningar, så kunde man göra en inskränkning af 11 procent. För dessa kunde kasernutrymme besparas.

Jag hoppas, att denna kammare i likhet med Första Kammaren antager nyss nämnda motion. Ett betydligt antal af dessa »icke vapenföra» borde icke inkallas, och därigenom kan en verklig besparing i flera afseenden uppstå. Äfven häri ligger ett skäl, hvarför man nu bör hålla sig till en lägre summa och icke bevilja det högre beloppet.

Herr Hammarskjöld: Herr talman! Det torde kanske kunna förefalla många i denna kammare troligt, att, då jag haft någon liten del i behandlingen af de anslag, som förut förekommit på fjärde hufvudtiteln, jag nu skall vara med om den framställning, som blifvit gjord af representanten på dalabanken om nedsättning af detta anslag. Men jag kan det icke. Det är alldeles icke samma förhållande med denna sak som med de frågor, som vi hade till behandling för en tid sedan. Då ansåg jag rent af som en uppgift för mig att få fastslaget, att Riksdagen icke skulle vara slafviskt

*Angående
anslag till
uppförande
af nya byggnader för
armén.
(Forts.)*

*Angående
anslag till
uppförande
af nya bygg-
nader för
armén.
(Forts.)*

bunden af de beslut, som fattades 1901 i fråga om organisationen af försvaret, därför att de icke vore att betrakta såsom något kontrakt, utan endast såsom en plan, som skulle följas så långt det vore möjligt. Men, så vidt jag kan finna, är här verkligen fråga om ett ordentligt avslutadt kontrakt med staden Helsingborg, som redan iklädt sig betydande uppoffringar för fullgörandet af vissa delar utaf kontraktet. Det är mig omöjligt att se, huru Riksdagen på ett hederligt sätt skall kunna komma ifrån denna öfverenskommelse, som är avslutad med Helsingborg.

Jag vill icke inlåta mig på den fråga, som ligger inunder, nämligen om uppsättande af kavalleri i Norrland. Det är en sak för sig och genom att kamrarna vid denna riksdag stannat i olika beslut, när denna fråga var före, har denna fråga för tillfället förfallit, och jag kan icke tro, att det beslut, som nu fattas i afseende å kasernerna, skall ovillkorligen lägga hinder i vägen, om man i framtiden vill uppsätta mera kavalleri i Norrland. Men jag kan omöjligen få klart för mig, att det är rätt och hederligt handadt af Riksdagen, om den nu bryter hvad den så nyligen aftalat och bundit sig till med staden Helsingborg.

Här har dessutom förut blifvit påpekadt, att dessa penningar redan en gång äro beviljade. Det är icke fråga om att nu bevilja nya anslag, utan endast att anvisa återstående delen af redan beviljade.

Jag är så fullkomligt ense med dem, som hafva talat om nödvändigheten af att regeringen gifver akt på den inom landet mycket starka opinion, som fordrar, att den yttersta sparsamhet iakttages i fråga om allt som rör försvarsutgifter, så att man erhåller den största möjliga valuta för sina pengar. Men jag kan, såsom sagdt, icke komma ifrån, att Riksdagen i detta fall verkligen har skyldighet att nu anvisa hvad den nu en gång beviljat, och jag kan icke inse, att regeringen har härvidlag gjort något, som den behöfver förebrå sig.

Jag yrkar bifall till statsutskottets förslag.

Herr Zetterstrand: Herr talman, mina herrar! Då den fråga, som med denna hade sammanhang, förra gången behandlades af Riksdagen, förvånade man sig öfver, att man från regeringens sida ställde sig helt afvisande mot frågan om ökandet af Norrlands kavalleriförsvaret. Nu har emellertid det olika förhållandet inträdt, att chefen för landtförsvarsdepartementet för sin del sagt, att behof nog finnes att stärka Norrlands försvar i detta afseende. Jag var för min del alldeles öfvertygad om, att det skulle komma att gå därhän, att ett sådant behof skulle komma att från regeringens sida vitsordas, och jag är lika öfvertygad om, att den utredning i frågan, som af herr statsrådet har ställts i sikte, också skall komma till stånd, men det hade varit synnerligen önskligt, om den utredning

och det förslag, som den kan föranleda, kommit i samband med frågan om kavalleristyrkans bestämmande i dess helhet.

Nu har herr statsrådet anmärkt, att det är två svårigheter, som ställa sig i vägen därför. Hvad beträffar den första af dem, eller svårigheten att få truppförbanden fulltaliga, så nämnde jag vid sista tillfället, att det är ingenstädes, där det är så svårt att få regementena fulltaliga som i Skåne. Det är just på det skånska kavalleriet, som de största vakanserna finnas.

Den andra svårigheten, som herr statsrådet nämnde, var den att kunna åstadkomma medel äfven till ävägabringande af denna nya utgift. Det är just det, som vi velat åstadkomma genom vårt inlägg i frågan, nämligen att bereda medel genom att ävägabringa besparingar å annat håll, i den mån sådana kunna åstadkommas.

Nu invänder man mot detta, att det kan visserligen vara godt och väl, men att det är omöjligt därför, att staten är bunden genom ett kontrakt med staden Helsingborg, och att staten icke kan på ett hederligt sätt komma ifrån detta kontrakt. Jag vill icke på något villkor, att staten skall bryta ett kontrakt och därigenom bära sig mindre hederligt åt, men jag har alltför många gånger varit vittne till, att personer upprättat kontrakt sig emellan, men att sedermera på grund af godvillig öfverenskommelse mellan parterna jämkningar gjorts i dylika kontrakt. Det är en sådan öfverenskommelse, som jag tror icke ligger utom möjlighetens område i detta fall.

Nu har det sagts, att detta byte är för staten så synnerligen fördelaktigt. Jag är visserligen icke i tillfälle att kunna kontrollera detta, men jag tror gärna, att så är förhållandet. Är det så, då må ju bytet komma till stånd, men det ligger väl inom möjlighetens område att genom ett separataftal med staden Helsingborg komma därhän, att man exempelvis i stället för 10 skvadroner dit förlägger endast 8, i akt och mening att sedermera förlägga de 2 återstående i Norrland. Jag tror icke, att Helsingborgs stad skulle lägga så stort hinder i vägen därför, och om det skulle vara förenadt med någon liten utgift från statens sida, så tror jag icke, att det bör betraktas såsom något brytande af kontraktet eller såsom något ohederligt handlingssätt, utan att det skall kunna ske till ömsesidig belåtenhet. Det förefaller mig, att Helsingborgs stad icke skall så hårdnackadt hålla fast vid att få alla 10 skvadronerna dit förlagda, om staden verkligen ser, att förläggandet på annat ställe af de två återstående skvadronerna skall vara till hela fosterlandets båtnad.

Herr Hedin: Jag har naturligtvis ingen tanke på, lika litet som någon har i något yttrande här uttalat den förutsättningen, att staten skulle bryta ett aftal och ådraga den kommun, med hvilken aftalet är ingånget, en större eller mindre skada. Det är alldeles tydligt att, om det blir nödvändigt att för att afhjälpa följderna af ett begånget misstag betala något, man med allt skäl kan göra det hellre än att utsätta sig för långt större kostnader och svårigheter.

*Angående
anslag till
uppförande
af nya byggnader för
armén.*
(Forts.)

*Angående
anslag till
uppförande
af nya bygg-
nader för
armén.
(Forts.)*

Hvad nu angår det förhållandet, att Riksdagen har beviljat hela summan och således, såsom en talare tycktes vilja antyda, skulle vara bunden vid att ovillkorligen nu anvisa den del af summan, som nu blifvit ifrågasatt, så är detta alldeles icke öfverensstämmande med vår konstitutionella rätt. När Riksdagen har beviljat denna stora summa, så har den därigenom uttalat sig i princip för densamma, den har erkänt, att detta antagligen kommer att behöfvas, men den har icke fränhändt kommande Riksdagar rättigheten att pröfva, när och i hvad mån de särskilda beloppen af denna summa behöfva anvisas till utgående. Eljest skulle beviljandet af hela summan med förbehåll af anvisningsrätt för kommande Riksdagar vara något alldeles meningslöst, ty då skulle Kungl. Maj:t endast kunna säga: nu tager jag så mycket och nästa år så mycket o. s. v. Men detta har aldrig varit öfverensstämmande med den lag, som råder öfver våra förhållanden till regeringen.

Slutligen vill jag nämna, att det är önskligt, att man icke, såsom stundom sker, företager en undersökning, som onödigtvis förspiller tiden, utan en undersökning bör hafva till syfte att förbereda förläggningen efter hand under en längre eller kortare tid af det för Norrland nödvändiga kavalleriet, så att man icke står tomhändt, har undersökningen gjord men ingenting förberedt, när behovet en gång skall komma.

Herr Andersson i Västra Nöbbelöf: Jag vill instämma uti hvad den siste ärade talaren yttrade. Det är enligt min mening Riksdagens fulla rättighet att nu vägra detta anslag, fastän det är beviljadt. Men är det verkligen rimligt att göra så? Riksdagen har 1901 bestämt, hvar kavalleriet skulle förläggas. Riksdagen har 1902 i det statsrådsprotokoll, som då var bifogadt den kungl. propositionen, fått fullständig utredning, hvartill dessa penningar skulle användas och till hvilka regementen de voro afsedda, och Riksdagen hade då ingenting att däremot erinra. 1903 års Riksdag har pröfvat samma förslag och icke haft något däremot. Således har Riksdagen tre år å rad utan ett ords motsägelse beslutat, hvartill dessa pengar skulle användas.

Riksdagen har, såsom sagdt, rätt att nu vägra anvisandet af detta anslag, men det förefaller mig dock, som om en sådan åtgärd icke vore fullt rimlig.

Öfverläggningen var härmed afslutad. I öfverensstämmelse med de yrkanden, som därunder förekommit, gaf herr talmannen propositioner dels på bifall till utskottets hemställan, dels ock på afslag å berörda hemställan och bifall i stället till det af herr Ericsson i Ofvanmyra under öfverläggningen framställda yrkandet; och fann herr talmannen den förra propositionen vara med öfvervägande ja besvarad. Som votering likväl begärdes, blef nu uppsatt, justerad och anslagen en så lydande omröstningsproposition:

Den, som vill, att kammaren bifaller statsutskottets hemställan i utskottets förevarande utlåtande n:o 5 a, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren med afslag å utskottets berörda hemställan bifallit det af herr Ericsson i Ofvanmyra under öfverläggningen framställda yrkandet.

Voteringen utvisade 104 ja, men 109 nej; hvadan kammaren alltså med afslag å utskottets hemställan bifallit det af herr Ericsson i Ofvanmyra under öfverläggningen framställda yrkandet.

§ 10.

Härefter föredrogos hvart för sig och blefvo af kammaren godkända statsutskottets utlåtanden:

n:o 94, i anledning af Kungl. Maj:ts proposition angående ett af hofmarskalken friherre R. von Kræmer den 17 maj 1901 till förmån för svenska staten upprättadt testamente; och

n:o 95, i anledning af Kungl. Maj:ts proposition angående inköp af beskickningshus i Madrid.

§ 11.

Därnäst i ordningen förelåg till afgörande statsutskottets utlåtande n:o 96, i anledning af Kungl. Maj:ts proposition om anslag till utgifvande af ett vetenskapligt arbete angående docenten O. Nordenskjölds expedition till Södra Ishafvet.

Ifrågasatt anslag till utgifvande af ett vetenskapligt arbete angående docenten O. Nordenskjölds expedition till Södra Ishafvet.

Uti en till Riksdagen den 8 april 1904 aflåten proposition, n:o 110, hade Kungl. Maj:t, under återopande af bilagdt utdrag af statsrådsprotokollet öfver ecklesiastikärenden för samma dag, föreslagit Riksdagen att dels, för bearbetning och utgifning af de viktigaste vetenskapliga resultaten af docenten Otto Nordenskjölds expedition till Södra Ishafvet under åren 1902 och 1903, bevilja ett anslag af 55,000 kronor, att fördelas på åren 1905, 1906, 1907, 1908 och 1909 med 15,000 kronor för det första året och 10,000 kronor för hvart och ett af de följande samt utgå under de i statsrådsprotokollet angifna villkor och förbehåll, dels ock af oförmålda anslag på extra stat för år 1905 anvisa ett belopp af 15,000 kronor.

Utskottet hemställde, att Riksdagen, med bifall till Kungl. Maj:ts förevarande proposition, måtte dels, för bearbetning och utgifning af

*Ifrågasatt
anslag till ut-
giftvande af
ett vetenskap-
ligt arbete
angående
docenten O.
Nordenskjölds
expedition till*

de viktigaste vetenskapliga resultaten af docenten Otto Nordenskjölds expedition till Södra Ishafvet under åren 1902 och 1903, bevilja ett anslag af 55,000 kronor, att delas på fem år och utgå under de i statsrådsprotokollet angifna villkor och förbehåll, dels ock af omfördälda anslag på extra stat för år 1905 anvisa ett belopp af 15,000 kronor.

*Södra Is-
hafvet.*

(Forts.)

Vid punkten hade fogats reservation af herrar vice talmannen *Pehrson, Andersson* i Västra Nöbbelöf, *Odqvist, Olsson* i Fläsbro, *Sjö, Nilsson* i Skärhus, *Ödman, Emthén, Ersson* och *Lindgren* i Islingby, hvilka ansett, att utskottet bort hemställa, att Kungl. Maj:ts förestående proposition icke måtte af Riksdagen bifallas.

Utskottets hemställan upplästes, hvarefter ordet begärdes af

Herr Olsson i Fläsbro: Herr talman, mina herrar! Kungl. Maj:ts proposition till sistlidet års Riksdag om ett anslag af 75,000 kronor till upptäcktsresanden Sven Hedin möttes af ett ganska starkt missnöje från ett betydande antal ledamöter af denna kammare. Att missnöjet det oaktadt icke tog sig vidare starkt uttryck, berodde tvifvelsutän därpå, att det då ansågs gälla ett undantagsfall, som man trodde icke skulle komma att oftare om ens någonsin åter inträffa. Nu ser man emellertid, att Kungl. Maj:ts mening och vilja är, att sådana upptäcktsresor skola understödjas af statsmedel på sätt nu här föreslås, och detta vare sig de utföras af mera framstående vetenskapsmän eller icke. Det gäller därför för Riksdagen och i synnerhet för dess Andra Kammare att noga öfverväga, om den vill följa regeringen eller ej. Slår nu Riksdagen för andra gången fast, att statsmedel böra för sådana ändamål beviljas på villkor, att samlingarne skola tillfalla staten, då kunna herrarne vara öfvertygade om, att sådana vetenskapliga expeditioner skola blifva legio; staten får vidkännas stora kostnader, och vårt land kommer att förvandlas till — hade jag så när sagt — ett enda stort museum.

Jag har hvarken vilja eller förmåga att tvista med herrarne om det praktiska värdet af denna Nordenskjöldska expedition. Men så mycket vågar jag påstå, att enbart med det förstånd, som vår Herre gifvit oss, det är omöjligt att ens drömma sig till, att den skulle ha' ett sådant värde. Det enda skulle väl i så fall vara de utförda väderleksundersökningarne. I det afseendet har expeditionen tyckt sig finna, att nederbörden på norra halfklotet under sommaren står i ett visst samband med isförhållandena i södra ishafvet. Jag tror dock icke, att jag tager fel, om jag påstår, att en sådan växelverkan endast torde kunna konstateras efter en mycket längre tids studium än den, som stått expeditionen till buds. För öfrigt skall jag be att få säga herrar vetenskapsmän en sak: om I också uppehållen eder och gören undersökningar i norra och

Södra Ishafven tills I grå varden, så kommer det ändock att regna och snöa till tidernas ända oberoende af Eder vilja, och detta af det enkla skäl, att det är en annan, som makt hafver i vädret.

Nu förstår jag mycket väl, att mina motståndare komma att anföra i synnerhet tre skäl för ett bifall till Kungl. Maj:ts proposition: det första att om också expeditionen i fråga icke har något vidare praktiskt värde, den dock åtminstone har ett ganska stort vetenskapligt sådant; det andra att det skulle vara en synnerligt stor förlust för oss, om samlingarne ginge till utlandet; och det tredje att vår ära skulle lida på om vi afsloge Kungl. Maj:ts framställning.

Beträffande det första skälet kan jag för min del icke sätta synnerligt stort värde på ett arbete, som uppenbarligen icke kan leda till något praktiskt resultat. Hvad angår det oss mer än den öfriga världen, huru de djur och måhända också människor sett ut, af hvilka Nordenskjöld nu uppsnappat några rester, eller huru de stenflisor och ormbunkar m. m. kommit till, som han nu medfört vagnslastvis? Hvarför skall vårt lilla och fattiga land i proportionsvis större grad än de stora och rika kulturländerna offra tid och penningar på sådana upptäcktsfärder? Det synes mig att detta icke kan vara riktigt, och i synnerhet är det minst af allt på sin plats, att Riksdagen understödjer sådana företag. Vilja enskilda mecenater göra det, må det stå dem fritt; men det är icke i enlighet med svenska folkets vilja, att statens medel skola användas för sådana ändamål.

Hvad vidare det andra skälet beträffar, skulle jag verkligen — ja, jag kan icke annat än uttala det, ehuru det på vissa håll naturligtvis anses vittna om, att jag icke är fullt normal — i alla fall nästan hellre kunnat vara med om denna framställning, om vi undsluppit samlingarne. Ty hvarest skola vi placera dem, och huru skall det vara möjligt för oss att kunna vårda dem utan ytterligare kostnader? För öfrigt, den som genomläst åttonde hufvudtiteln under de sista riksdagarne, skall hafva funnit, att den ene efter den andre kommit till statsmakterna med sådana där framställningar och sagt: kommen och köpen; icke utan penningar och för intet, utan mot klingande valuta. Icke är det sålunda någon svårighet för statsmakterna att erhålla sådana samlingar när som helst och af snart sagdt hvad slag som helst, blott penningar beviljas.

Så är det slutligen det tredje skälet: äran. Jag undrar verkligen, huru mycket herrarne skola hafva af den varan, innan ni fått ert lystmäte. Då vi i fjol debatterade det Hedinska anslaget, framhölls från flera håll, att om vi då beviljade hvad Kungl. Maj:t begärde, skulle stor ära vederfaras allt folket. Nå väl, anslaget beviljades, och ett år har gått sedan dess, men icke har jag för min del förnummit en enda fläkt af denna ära. Måhända detta kanske beroende därpå, att jag icke är vidare lagd åt det hållet.

*Ifrågasatt
anslag till ut-
gifvande af
ett vetenskap-
ligt arbete
angående
docenten O.
Nordenskjöld's
expedition till
Södra Is-
hafvet.
(Forts.)*

Ifrågasatt anslag till utgifvande af ett vetenskapligt arbete angående docenten O. Nordenskjölds expedition till Södra Ishafvet.

Jag sätter större ära i att medverka till statsmedlens användande för ändamål, som kunna vara ägnade att i materiellt afseende höja och lyckliggöra vårt folk. Ett fattigt folk, som blir i någon mån äradt af en och annan utländsk vetenskapsman, mår bestämdt bra mycket sämre, än det folk, som visserligen icke får en sådan ära, men som lefver ekonomiskt lyckligt. Jag yrkar, herr talman, afslag på såväl Kungl. Maj:ts proposition som på utskottets hemställan.

(Forts.)

Friherre De Geer: Då den här ifrågavarande expeditionen först planerades, uttalades från flere håll åtskilliga betänkligheter emot den samma, icke därför att man bland de sakkunnige hyste ringaste tvifvel om, att icke arbetsfältet vore i ovanlig grad tacksamt och att icke synnerligen värdefulla resultat där skulle kunna erhållas, utan emedan man ansåg, att det för ett litet land som vårt var ett väl vidtutseende företag, medförande stora risker och stora omkostnader. Därtill kom, att åtskilliga af de unge män, som skulle deltaga i expeditionen, ännu voro ganska obepröfvade, så att man kunde hafva skäl att frukta, att de möjligen icke skulle förmå lyckligt genomföra ett så svårt företag.

Nu är ställningen emellertid helt och hållet förändrad. På enskild väg hopsamlades hela den betydliga summa, som erfordrades, och företaget är redan faktisk bragt till ett i allo lyckligt slut. Resultaten äro af sällsynt framstående värde, och jag kommer därför att för min del på det lifigaste yrka bifall till utskottets hemställan.

Hvad angår expeditionens samlingar och observationer, är det nog icke så lätt, som den siste ärade talaren syntes anse, att öfver hufvud taget bedöma hvilka vetenskapliga iakttagelser som en gång kunna blifva af direkt praktisk betydelse. Man kan därvid alls icke reda sig blott med det medfödda sunda förståndet utan detta måste nog utbildas genom ganska omfattande fackstudier, om det skall blifva möjligt att — i många fall ens gissningsvis — bedöma, hvilka praktiska resultat som kunna väntas af rent vetenskapliga upptäckter. Jag tviflar på, att äfven om den ärade ledamoten af statsutskottet hade närvarit vid de experiment, som en gång af en bekant forskare gjordes rörande några egendomliga ryckningar hos grodben, han skulle velat vara med om att bevilja något som helst anslag för dylika forskningar, och han skulle nog också då hafva förklarat, att hvar och en lätt kunde inse, att sådant vore utan det allra ringaste praktiska värde; och likväl hafva dessa skenbart gagnlösa experiment gifvit uppslag till hela vårt telegrafväsen och en god del af vår tids storartade elektriska teknik. Jag tror därför, att den ärade talaren skulle göra klokt i att icke så bestämdt förneka betydelsen af de resultat, som kunna väntas äfven af sådana vetenskapliga iakttagelser, hvilkas nytta vid första påseendet synes svårbegriplig.

Detta gäller nog äfven om hvad man kan inhämta af de klimatiska företeelserna i polartrakterna. Man har på senare tider trots sig kunna spåra åtskilligt, som tyder på en klimatisk period af ungefär 35 års längd med än kallare och fuktigare samt än varmare och torrare klimat. För att man nu skall kunna utröna, huruvida en dylik period verkligen existerar, och i sådant fall, huruvida den gör sig märkbar på hela jordklotet eller endast inom vissa delar af detsamma, därtill kräfväs utan tvifvel alls icke iakttagelser under någon så oerhörd tidsföljd som den, hvilken förgått, sedan de fossila benen inbäddades i de antarktiska bergslagen, såsom den ärade statsutskottsledamoten förmodade, utan saken kan helt visst afgöras inom en ganska rimlig tid. Säkert är, att om man verkligen lyckas konstatera tillvaron af en dylik klimatisk period, skall detta blifva af synnerligen stor praktisk betydelse, hvilket för en hvar och ej minst för alla jordbrukare bör vara lätt att inse, enär man ju då kan på förhand veta, att man under en följd af år framåt har att vänta antingen öfvervägande torrt och varmt eller öfvervägande fuktigt och kallt klimat. Ett viktigt hjälpmedel för konstaterandet af sådana växlingar af klimatet äfven inom obebodda trakter utgör studiet af de glaciärer, som finnas dels i polartrakterna, dels inom högre belägna fjällområden. Till detta studium har nu den Nordenskjöldska expeditionen lämnat viktiga bidrag genom fastställande af åtskilliga antarktiska glaciärers nuvarande utbredning. Det är för denna frågas afgörande visst icke behöfligt, att några vetenskapsmän under långliga tider oafbrutet vistas i polartrakterna utan blott, att de personer, som efter längre eller kortare mellantid ånyo besöka de redan en gång kartlagda glaciärerna, genom några lätt utförda kontrollmätningar eller genom fotografier konstatera de förändringar, som under mellantiderna ägt rum med dessa naturens stora själfregistrerande nederbördsräknare. Såsom sådana kunna nämligen glaciärerna i själfva verket betraktas, då de ju i stort sedt utvisa mängden af den fallna snönederbörden. Har det varit kallt och snömängden stor, tillväxa nämligen glaciärerna; har det återigen varit en varm tid med mindre nederbörd, smälta de undan och minskas i omfång.

Det, som närmast föranledt den nu ifrågasatt expeditionen, var emellertid dess ledares önskan, att äfven Sverige skulle deltaga i det stora internationella företaget, som af särskildt England och Tyskland satts i gång i syfte hufvudsakligen att befrämja kunskapen om jordmagnetismen och klimatläran. Såsom bekant har ju vårt land redan en gång förut, eller 1882—83, deltagit i ett motsvarande internationellt arbete inom det norra polarområdet. Vi hade då för vår del upprättat en observationsstation på Spetsbergen, och bland andra, som deltog i de omfattande och värdefulla arbetena där uppe, var äfven vår bekante landsman Andréé. Nämnda expedition anordnades äfven för enskilda medel, men staten lämnade ett bidrag om något öfver 12,000 kronor, och därjämte ställdes två

*Ifrågasatt
anslag till ut-
gifvande af
ett vetenskap-
ligt arbete
angående
docenten O.
Nordenskjöld's
expedition till
Södra Is-
hafvet.
(Forts.)*

*Ifrågasatt
anslag till ut-
gifvande af
ett vetenskap-
igt arbete
angående
docenten O.
Nordenskjölds
expedition till
Södra Is-
hafvet.
(Forts.)*

kanonbåtar under befäl af nuvarande amiral Palander till expeditionens förfogande, för att föra densamma jämte byggnadsmaterial och förråd upp till Spetsbergen och likaså en kanonbåt för hemfärden. Dessutom beviljades expeditionen fria järnvägsresor och fri frakt å statens järnvägar samt tillstånd att delvis låna och delvis också förbruka vissa artiklar från flottans förråd.

Nu har Sverige på samma sätt som i nyss anförda fall, men helt och hållet på enskild bekostnad, blifvit representeradt i ett företag, som afser att inom det södra polarområdet väsentligen komplettera de arbeten, som då utfördes inom det norra.

Ett af de syften, som man i främsta rummet afser att vinna med hela detta stora företag, är att närmare fastställa lagarne för den underbara naturkraft, som bestämmer kompassnålens växlande riktning på olika delar af jordklotet, hvilket ju är en fråga af synnerligen stor direkt praktisk betydelse för hela jordens sjöfart. Dylika jordmagnetiska iakttagelser kunna icke med tillräcklig säkerhet göras ombord på fartyg, utan måste utföras med noggranna instrument i särskilda på fasta landet uppförda observatorier. På hela det stora haf, som omger det södra polarområdet, har man hittills alltjämnt varit hänvisad till mycket osäkra uppgifter angående kompassnålens riktning. Flera nationer ha därför nu omsider förenat sig om att söka få till stånd ett fullt tillförlitligt observationsmaterial äfven ifrån det södra polarområdet, enär detta ju är af synnerlig vikt för utforskandet af lagarne rörande magnetnålens riktning inom en betydande del af jordens södra halfklot. Genom insamlandet af ett dylikt observationsmaterial kan man äfven med skäl hoppas blifva i stånd att för framtiden genom beräkningar på förhand kunna bestämma de förändringar i missvisningen, som kompassen ständigt är underkastad, och således undvika en stor del af de många direkta mätningar, som hittills varit nödvändiga, så länge lagarna för jordmagnetismen varit otillräckligt kända.

En annan viktig sida af den svenska expeditionens arbeten utgjordes af de klimatologiska undersökningarna. Äfven dessa hafva tydligtvis ett stort allmänt intresse för kunskapen om vår jord, och äro därjämte af mera direkt praktisk betydelse för sjöfarten på de farliga farvattnen i trakten omkring Kap Horn med deras beryktade, våldsamma stormar. Den svenska stationens iakttagelser ha särskildt lämnat nya och öfverraskande upplysningar angående det ytterligt stränga klimat, som råder inom denna del af sydpolarområdet. De märkliga upptäckter, som expeditionen i detta afseende gjorde, hafva bland annat en viktig tillämpning på kunskapen om vårt eget lands natur. Man har nämligen härigenom från ett förut utforskadt område fått nya upplysningar om de villkor och förutsättningar, som betinga glaciärernas uppkomst. Klimatet nere vid Graham land i våra dagar har visat sig vara till den grad strängt, att det ej ens synes tillåta uppkomsten af stora glaciärer, enär de snömassor, som där falla, af de våldsamma stormarne inifrån polar-

områdets inlandsis sopas ut i hafvet där utanför. Då nu den svenska expeditionen lyckats påvisa, att under en förgången tid, eller den s. k. istiden, glaciärerna äfven i dessa sydligare trakter haft större mäktighet än nu, har man däraf dragit den öfverraskande slutsatsen, att klimatet då måste hafva varit bättre eller åtminstone stormarne mindre våldsamma än i våra dagar, så att snön kunde hopa sig och bilda glaciärer af den stora mäktighet, som angifves af deras efterlämnade och af expeditionen upptäckta spår. Vid denna expedition, kompletterande den af dess ledare, docenten Nordenskjöld, förut gjorde expeditionen till Eldslandet och Patagonien, gjordes många iakttagelser af allra största intresse just för studiet af den istid, som så väsentligt utdanat förhållandena i vårt eget land och från hvilken snart sagdt alla våra jordlager mer eller mindre omedelbart leda sitt ursprung. För kunskapen om Sveriges odlingsbara jord äro därför just dessa studier inom de i och för sig så föga värdefulla polarområdena af största intresse.

Vidare har expeditionen gifvit alldeles nya och synnerligen viktiga uppslag rörande studiet af jordens forntida klimat. Man kan med skäl påstå, att denna expedition fullt värdigt ställer sig vid sidan af den kanske mest resultatrika af de tidigare svenska nordpolsexpeditionerna, nämligen expeditionen 1861, under hvilken Adolf Nordenskiöld och hans följeslagare inom olika vetenskapsgrenar hemförde bland annat ett nytt och storartadt material af djur- och växtlämningar från många olika geologiska skeden, på ett oväntadt sätt belysande de efter hand växlande klimat, som under de samma rådde ända uppe i närheten af polen. På samma sätt har den svenska expeditionen under Otto Nordenskjöld från det i detta afseende förut okända, södra polarområdet hemfört fossila lämningar af djur och växter, som nu skola närmare bestämmas, och detta i rika samlingar och från en hel serie af olika tidsskeden.

Undersökningarna i norra polarområdet och särskildt på Spetsbergen äro äfven i ett annat afseende till sin betydelse likartade med de forskningar, som nu utförts nere på Graham land. Spetsbergen ligger nämligen på det ställe, där den gamla och den nya världen mest närma sig hvarandra. Spetsbergen är därför den enda punkt, där man har tillfälle att direkt jämföra de geologiska lagerserierna inom gamla världens bäst kända trakter, nämligen Europa, med motsvarande lagerserier i nya världen och därigenom närmare fastställa deras inbördes bildningstid. Detta är en af de orsaker, hvarför den vetenskapliga världen med så stort intresse fäst sig vid de svenska undersökningarna på Spetsbergen. Nu intager Graham land ett alldeles motsvarande läge midt emellan nya världens sydligaste del och den stora antarktiska kontinenten. Graham land är därjämte nära nog den enda del af den antarktiska kontinenten, som till följd af de våldsamma vindarne är så pass snöfri, att man öfver hufvud taget kan komma åt att undersöka berggrunden med dess försteningar. Af detta tillfälle hafva våra unga landsmän med

*Ifrågasatt
anslag till ut-
gifvande af
ett vetenskap-
ligt arbete
angående
docenten O.
Nordenskiölds
expedition till
Södra Is-
hafvet.
(Forts.)*

*Ifrågasatt
anslag till ut-
gifvande af
ett vetenskap-
ligt arbete
angående
docenten O.
Nordenskjölds
expedition till
Södra Is-
hafvet.*

(Forts.)

utmärkt framgång begagnat sig, oaktadt det ytterst svåra klimatet och de äfven i öfrigt stora svårigheterna samt den öfverhängande fara för lifvet, som de under sin långa öfvervintring voro underkastade. Trots detta hafva de på ett utmärkt omtänksamt och i vetenskapligt afseende tillfredsställande sätt vetat att hopsamla och hemföra ett synnerligen värdefullt material, egnadt att från nya synpunkter belysa icke allenast den växt- och djurvärld, som lefvat, och de klimatiska förhållanden, som härskat å den antarktiska kontinenten under flera gångna geologiska perioder, utan också lemnat bidrag till frågan om de högst märkliga vandringar af organismer, som synas hafva försiggått från polartrakterna till jordens öfriga delar. Under tertiärtiden härskade sålunda ända uppe på Spetsbergen södra Frankrikes nuvarande klimat. De trädslag, som nu finnas i södra Frankrike och i Texas, växte nämligen vid den tiden massvis på Spetsbergen. Ju närmare man kommer detta land söderifrån, vare sig inom gamla eller nya världen, ju flera gemensamma arter finner man å ömse sidor i de tertiära lagren, och man har af motsvarande förhållanden inom bildningar från andra tider funnit skäl för den förmodan, att denna växternas och djurens märkliga utvandring från polartrakterna måhända fortgått ända sedan det organiska lifvets äldsta tider.

Äfven ur en annan synpunkt är Graham land af särskildt intresse. Det är nämligen beläget vid jordens väldigaste bergskedja. Vi veta alla, huru Cordillererna och Klippiga bergen som en stor ryggrad sträcka sig tvärs igenom hela den nya världen ända ned ifrån Cap Horn och ända upp till Alaska för att sedan fortsätta genom Aleuternas och de japanska öarnas vulkankedjor samt troligen vidare öfver Filippinerna, Nya Guinea, Nya Caledonien och Nya Zeeland i riktning mot Victoria land, där den engelska expeditionen gjorde sin märkliga färd ända ned till 82:dra breddgraden, hela vägen följande en stor och mäktig bergsrygg, vid hvilken också vulkaner förekomma. Denna af engelsmännen följda stora bergskedja tillhör ganska sannolikt samma stora brottlinje, som i så fall går rundt omkring hela jordklotet, och hvars genom Graham land framgående del af den svenska expeditionen nu för första gången blifvit närmare undersökt. Inom såväl Graham land som Sydgeorgien och Eldslandet hafva härigenom insamlats värdefulla fakta, som kunna belysa tiden för denna bergskedjas bildning och arten af de väldiga rubbningar i jordskorpan, som förorsakat dess uppkomst.

För öfrigt hafva de under sina färder där nere lämnat viktiga bidrag till traktens kartografi. Det kan ju synas vara af mindre betydelse, att trakter, som jämförelsevis sällan besökas af människor, blifva kartlagda. Men de ytterst felaktiga kartor, som förut förelågo, hade så när kostat tre af expeditionens medlemmar lifvet, då de under sina försök att rädda sina kamrater träffade på breda, öppna sund, som på äldre kartor saknades och som voro omöjliga

att öfverskrida. För bland andra de fångstexpeditioner, som hädanefter komma att besöka dessa trakter, är det också utan tvifvel af stor vikt att nu erhålla tillförlitliga kartor. Det stora intresse, dessa hafva såsom underlag för de naturvetenskapliga undersökningarna, behöfver ej särskildt framhållas.

Expeditionen har emellertid icke allenast utfört undersökningar inom den del af bergskedjan, som tillhör själfva Graham land, utan också inom den del, som mestadels täckt af hafvet, bildar en stor båge åt öster, gående öfver Sandwichsöarne och Sydgeorgien i riktning emot Södra Amerikas åt öster böjda sydspets. Cordillerernas fortsättning på hafsbottnen gå sålunda icke direkt från Amerikas sydspets till Graham land, på samma sätt som denna bergskedja uppe vid Caraibiska hafvet bildar en annan, liknande båge åt öster längs efter Antillernas vulkankedja, där de fruktansvärda vulkaniska utbrotten nyligen ägde rum. Expeditionen har nu undersökt en stor del af förstnämnda märkliga båge och gjort flera upptäckter af stor vikt för bedömandet af dess uppkomst. Samtidigt har den på ett synnerligen förtjänstfullt sätt undersökt hafvet i dessa trakter och lämnat viktiga bidrag till kunskapen om hafvets djup och beskaffenhet samt framför allt om dess djur- och växtlif i dessa trakter. Det är ju lätt att inse, att särskildt svenska forskare skola hafva alldeles speciella betingelser för att på ett framgångsrikt sätt studera det organiska lifvet inom det antarktiska hafvet, då ju här i Sverige redan finnes samladt det yppersta material för jämförelser med motsvarande förhållanden inom det norra polarområdet.

En af orsakerna till att vetenskapsmännen med så stort intresse studera växt- och djurlifvet just inom polarområdena, är att där vid själfva gränsen för det organiska lifvet de biologiska förhållandena äro synnerligen upplysande för kunskapen om lifvet öfver hufvud taget. Vidare är den så kallade bipolariteten ett biologiskt fenomen, som är af särskildt intresse, men som länge varit omöjligt att tillfredsställande förklara. Inom de begge polarområdena förekomma nämligen former, som fullständigt eller nästan fullständigt motsvara hvarandra, under det att dessa former, som endast kunna lefva under rent polara förhållanden, saknas inom mellanliggande, tusentals mil långa sträckor med varmt vatten. Visserligen är det sant, att på de stora hafsdjupen kallt vatten förekommer äfven inom tropikerna, men många af ifrågavarande former kunna svårigen hafva förflyttat sig hela den långa vägen utefter de stora hafsdjupen, då deras ungformer icke lefva på stora djup. Det är naturligtvis en fråga af stor vikt för kunskapen om arternas utveckling, huruvida dessa likartade eller analoga former kunnat utbildas inom skilda centra eller om en förflyttning från det ena området till det andra verkligen kunnat äga rum.

Slutligen vill jag framhålla önskvärdheten däraf, att expeditionens deltagare, hvilka så godt som allesammans äro obemedlade unga svenska studenter och hvilka genom sin plikt känsla och

*Ifrågasatt
anslag till ut-
gifvande af
ett vetenskap-
ligt arbete
angående
docenten O.
Nordenskjölds
expedition till
Södra Is-
hafvet.
(Forts.)*

*Ifrågasatt
anslag till ut-
gifvande af
ett vetenskap-
ligt arbete
angående
docenten O.
Nordenskjöld's
expedition till
Södra Is-
hafvet.
(Forts.)*

duglighet i så hög grad hedrat den svenska kulturen samt visat dessa egenskaper äfven under de allra svåraste förhållanden, nu också sättas i tillfälle att bearbeta och tillgodogöra sina mödosamt tillkämpade samlingar och iakttagelser, så att icke Sverige må komma att stå där med skammen, under det de öfriga länderna redan täfla om att publicera resultaten af sina expeditioners iakttagelser, hvilka, ehuru de blifvit sammanbragta under gynnsammare förhållanden, i vissa afseenden afgjort öfverträffas af svenskarnes resultat. Det vore så mycket beklagligare, om svenska Riksdagen nu skulle lämna dem i sticket, då de icke allenast till fullo bevisat sin aldrig svikande plikttröhet gent emot sina vetenskapliga uppgifter utan också ådagalagt en sällsynt själfuppoffring och ett kamratskap, som bestått alla prof och som bland annat visat ett vackert exempel på enig och kraftig samverkan mellan svenskar och norrmän, hvilka hela tiden trofast stått hvarandra bi och utan några misshälligheter bragt det svåra och farliga företaget till ett lyckligt slut.

Jag ber därför att få yrka bifall till utskottets förslag.

Herr *Hedlund* instämde häruti.

Chefen för ecklesiastikdepartementet, herr statsrådet von *Friesen*: Herr talman, mina herrar! Då docenten *Otto Nordensköld*, räddad genom en underbar skickelse, hemkom från sin antarktiska expedition, yttrade han till mig, att han vore djupt tacksam mot sitt fosterland, därför att det gjort så stora uppoffringar för att rädda honom och hans kamrater, och han förklarade sig vara lika skyldig som villig att till staten öfverlämna sina samlingar och naturligtvis äfven att bearbeta dem samt redogöra för resultatet häraf. Men hans egna tillgångar hade medtagits af kostnaderna för expeditionen, därtill hans familj hade bidragit, och hans kamrater hade inga tillgångar. Vetenskapsakademien tillstyrkte proposition i saken. Akademien ansåg samlingarna högst värderika och bearbetningen af dem mycket viktig både af teoretiska och praktiska skäl samt förklarade, att det vore stor fördel, om vårt museum, som förut hade så utmärkta samlingar från det norra polarhafvet, äfven kunde tillägna sig dessa samlingar från det södra.

För min del ansåg jag mig då icke kunna vägra proposition i denna sak. Jag ansåg det vara min plikt att sätta Riksdagen i tillfälle att själf bedöma, huruvida Riksdagen ville bestrida kostnaderna för denna bearbetning eller icke, och för min del ansåg jag mig kunna föreslå Riksdagen att göra detta dels af de nu redan anförda skälen och dels äfven därför, att, medan vår expedition visserligen icke lyckats rädda *Nordensköld*, utan kommit för sent fram, den i stället kunnat vända hem långt tidigare, än man hade hoppats, och till följd däraf torde kunna återlämna inemot hälften af det i följd beviljade anslaget. Jag ansåg då, att Riksdagen skulle kunna

finna, att när man nu fick tillbaka så mycket af detta anslag, man skulle kunna hafva råd att offra ifrågavarande 55,000 kronor, och det var väl egentligen det, som frågan gällde, huruvida Riksdagen hade råd härtill. Icke vill den svenska Riksdagen gå in på allt hvad en föregående talare sagt därom, att man endast bör tillgodose de materiella intressena. Riksdagen har ju oupphörligt visat sig tillgodose de immateriella, de andliga och kulturella intressena. Detta har alltid varit svenska Riksdagens tendens. Frågan är väl endast, hur långt man kan gå uti tillgodoseendet af dessa kulturella intressen. Man måste ju också komma ihåg — och det var väl detta, nämnde talare menade — att Sverige är ett fattigt land med begränsade tillgångar, där man måste rätta munnen efter matsäcken äfven beträffande kulturen. Det är väl egentligen detta, som är frågan, när man skall bestämma sig för, om man skall rösta för detta anslag eller icke. I hvarje annat afseende är det väl klart, att anslaget bör beviljas. Jag hade då tänkt, att när man i alla fall hade besparingen i kostnaderna för Nordenskjölds uppsökande, detta kunde vara, visserligen icke en orsak, men en förmildrande omständighet i fråga om beviljandet af äfven detta anslag.

Jag tror, att det vore synnerligen värderikt, om vårt museum finge dessa samlingar att lägga till de öfriga, när nu vetenskapsakademien inom en icke så aflägsen framtid får rymligare lokaler, där samlingarna kunna uppställas och vederbörligen förarbetas. De äro mycket värderika. Andra länder hafva anslagit penningar till liknande ändamål. Om vi hafva råd eller icke, är naturligtvis en fråga, som man gör sig, när man röstar. För min del tror jag, att följderna, om vi säga nej, nödvändigtvis skulle blifva, att docenten Nordenskjöld måste sälja samlingarna, ty han har icke råd att på egen bekostnad bearbeta dem och de måste bearbetas, om de skola erhålla något värde. Han nödgades då sälja dem till något utländskt museum, där han kunde få dem bearbetade.

Jag försummade icke i fjol att uttala mitt ogillande af att denna expedition afgått mot akademiens afstyrkande och med så otillräckliga resurser, som den hade, och jag försummade icke heller att åt docenten Nordenskjöld, när han kom hem, säga, att den svenska Riksdagen icke med glädje beviljat fjolårets anslag. Men då han nu lyckligen kommit hem och medfört värdefulla samlingar såsom resultat af sitt arbete, tycker jag icke, att Riksdagen, därför att den ogillat expeditionens afgående utan tillräckliga medel, har något skäl att nu säga nej till samlingarna och vägra bestrida de kostnader, som krävas för deras bearbetande.

På denna grund tror jag för min del, att Riksdagen gör rätt i att bevilja anslaget.

Herr Persson i Tällberg: Anledningen till, att jag instämt i utskottets hemställan i denna punkt, är uteslutande den, att jag ansåg, att Riksdagen borde handla konsekvent. Då Riksdagen i

*Ifrågasatt
anslag till ut-
gifvande af
ett vetenskap-
ligt arbete
angående
docenten O.
Nordenskjölds
expedition till
Södra Is-
hafvet.
(Forts.)*

Ifrågasatt anslag till utgifvande af ett vetenskapligt arbete angående docenten O. Nordenskjölds expedition till Södra Ishafvet. (Forts.)

fjöl beviljat anslag till Sven Hedin, borde Riksdagen också bevilja det nu ifrågavarande anslaget. Det framgår också af utskottets korta motivering, att utskottet låtit leda sig af denna synpunkt samt att utskottet förbehållit sig, att man icke fortginge längre på den nu inslagna vägen.

Jag skall icke alls tillåta mig att yttra något om frågans vetenskapliga betydelse, ty för bedömandet af den Nordenskjöldska expeditionens vetenskapliga betydelse lära väl herr Olsson i Fläsbro och jag hafva ungefär samma auktoritet. Det är ju en sak, som vi icke begripa. Men hvad jag begriper, är att jag icke förstår att bedöma denna fråga, och därför vill jag icke yttra mig om densamma. Styrkan i herr Olssons bevisning låg nog, om jag undantager den ekonomiska frågan, mera i den starka stämman än i de skäl, han anförde.

Jag har emellertid, herr talman, endast velat tillkännagifva anledningen till att jag icke finnes bland reservanterna. Något yrkande har jag icke att framställa.

Herr Nilsson i Skärhus: Hvad som bestämt mig för att motsätta mig detta anslag är samma omständighet, som föranledde mig att i fjöl motsätta mig det stora anslaget till expeditionens uppsökande. Då förevarande fråga förekom inom utskottet, motsatte jag mig anslaget af det skäl, att om vi nu beviljade detsamma, vi skulle hafva gifvit prejudikat på, att åt hvar och en, som ville åstad på samma äfventyrliga sätt som Nordenskjöld, Riksdagen skulle bevilja anslag först och främst till ersättning för hans resa och därjämte till inköp af allt, som han under resan samlat.

Huru mycket värde, som ligger i det nu insamlade, tillkommer icke mig att bedöma, ty det vetenskapliga i detta förstår jag icke. Men då både vetenskapsakademien och Riksdagen varnat mot företaget af en sådan expedition som den ifrågavarande, anser jag det ligga i sakens egen natur, att Riksdagen icke nu bör bevilja ett anslag för inlösen af de saker, som expeditionen fört med sig hem. Jag skulle ej motsatt mig det föreliggande inköpet af ifrågavarande samlingar, om deras värde för vetenskapen blifvit förut vitsordadt af opartiska, erkända vetenskapsmän; men då detta icke skett, har jag den misstanken, att dessa samlingar äro af samma art som en del andra i vetenskapsakademiens salar förvarade, som endast äro rent värdelösa, hvartill jag räknar en del af de Hedinska samlingarna, som Riksdagen förra året inköpte för en summa af 75,000 kronor.

Ingen fiende är jag till vetenskapen, men jag vill, att man skall se sig för, annars blir man lurad.

Då jag nu ej kan vara med om att bevilja ifrågavarande 55,000 kronor, utan att staten har säkerhet för, att densamma erhåller något, som är af vetenskapligt värde, skall jag, herr talman, be att få yrka afslag å utskottets hemställan.

Herr Starbäck: Herr talman! Jag skall verkligen icke alls försöka att bemöta den förste ärade talaren i denna fråga. Det, som han yttrade, må gärna i protokollet för all framtid bära vittne om den förståelse, han har för vetenskap och vetenskaplig forskning.

Icke heller skall jag med många ord förlänga debatten för att söka bevisa, huru svårt det är att från början bedöma räckvidden af ett vetenskapligt forskningsarbets resultat. Men jag vill dock nämna ett exempel, som måhända kan tilltala den ärade representanten på hälsingebänken. Åren 1831—1836 företog en stor engelsk naturforskare vid namn Charles Darwin en resa kring jorden. Det var bland annat på grund af de iakttagelser, han då gjorde, som han började utgifva sitt arbete om arternas uppkomst, hvilket kanske mer än något annat under det gångna seklet verkat lifgifvande på naturvetenskapens alla områden. Det var på grund af detta Darwins stora, grundläggande arbete, som holländaren Hugo de Vries började syssla med experiment angående olika växtarters förmåga af variation i fruktsättning och dylikt, och det är delvis på grundvalen af dessa, den holländske forskarens undersökningar, som det för närvarande vid Svalöf bedrifna arbetet fortgår. År 1904 har äfven herr Olsson i Fläsbro med hela denna kammare beviljat 40,000 kronor till anstalten vid Svalöf. Det kan således verkligen hända, att en naturforskares resa bär resultat, som äfven tillfredsställa den ärade representanten på hälsingebänken.

Det har sagts, att man bör vägra detta anslag för att äntligen sätta en damm för alla dessa vettvilliga expeditioner till världens mest aflägsna vrår. Det har sagts, att hvilken pojke som helst, som begifver sig ut, icke skall anse sig hafva rättighet fordra undsättningsexpedition på undsättningsexpedition. Ja, herr talman, det må hända, att vi med mer eller mindre grånande eller kalnande bjässor, som här sitta och hålla hand om statens pung och hafva glömt vår egen, kanhända någon gång äfventyrslystna ungdom, icke böra bevilja anslag för sådana expeditioner, om hvilka man har rättighet att misstänka möjligheten af deras misslyckande. Det må vara riktigt. Och om vi icke heller anse oss skyldiga att belöna en ungdomlig bragd, om hvilken hela världen talar och som våra unga landsmän lyckats utföra, så synes mig dock här föreligga en helt annan sak. Det är här icke fråga om ungdomligt lättsinne, ej heller att belöna en ungdomlig bragd, utan det är fråga om en faktisk möjlighet att bibehålla åt vårt land vetenskapliga samlingar, hvilkas värde icke kan beräknas, hvilkas värde är så stort, att redan i denna stund från hela den civiliserade världens vetenskapliga kretsar anländt förfrågningar och framställningar om rätt att få deltaga i bearbetandet af desamma.

Jag tror, att Riksdagens Andra Kammare skulle mycket värdigare häfda sitt gamla intresse för kulturen, om kammaren beviljade detta anslag af redan tillgängliga medel, än om kammaren nu på grund af vissa kortsynta åsikter skulle förkasta förslaget.

Jag ber, herr talman, att få yrka bifall till utskottets hemställan.

*Ifrågasatt
anslag till ut-
gifvande af
ett vetenskap-
ligt arbete
angående
docenten O.
Nordenskjölds
expedition till
Södra Is-
hafvet.
(Forts.)*

Ifrågasatt
anslag till ut-
gifvande af
ett vetenskap-
ligt arbete
angående
docenten O.
Nordenskjölds
expedition till
Södra Is-
hafvet.
(Forts.)

I detta anförande instämde herrar *Trolle, Trapp, friherre Bonde, Branting, Åkerlund, Höjer, Bergström, Pettersson* i Södertälje, *Natt och Dag, Nordström* i Stockholm, *Berg* i Göteborg, *Biesert, Larsson* i Lund, *Lindgren* i Örebro och *Svensson* i Skyllberg.

Herr Hedin: Det var oväntadt, herr talman, att en gång blifva vittne till, att en sådan sak som denna skulle kunna göras till föremål för ett gycklande och gäckande skratt. Jag trodde icke, att någon skulle hafva mod att på detta sätt försöka väcka en opinion mot Kungl. Maj:ts förslag.

Jag vet, herr talman, att jag har många, som tänka lika med mig — många, många — när jag säger, att herr chefen för ecklesiastikdepartementet dömde rätt, då han fann det vara sin plikt att föranleda en kungl. proposition i denna sak. Jag vet det med all säkerhet, och jag nästan vågar tro, att vi icke skola komma att votera gemensamt om denna sak.

Om de vetenskapliga resultaten hafva de lärde talat. Därom vet jag lika litet som en af de ärade kamrater, som hafva haft ordet. Men jag torde få berätta, hvad jag för långa, långa tider sedan mer än en gång talade om med den man, som först gjorde namnet Nordenskjöld världsbekant. Han talade ofta med förkärlek därom, att de praktiska resultaten af naturvetenskapsmännens sträfvan den för dem, som alltid frågade efter dessa resultat, alltid blifvit störst, när forskningarna icke syftat åt detta håll, utan varit inspirerade af rent teoretiskt intresse. Han kunde anföra många exempel, särskildt hämtade från kemiens och fysikens område. Jag skall icke, äfven om jag vore fullt säker på att kunna anföra dem riktigt, besvara kammaren med att höra dem. Hans vitsord, som jag är säker om att hafva återgifvit fullständigt korrekt, torde vittna för sig sjelft.

Men det finnes här ett praktiskt resultat, hvarom jag skall säga ett ord. Därest mot all förmodan den begärda summan icke skulle blifva beviljad, är det då någon fara för handen, att resultaten af våra unga landsmäns forskningar, umbäranden och faror icke skola blifva bevarade åt eftervärlden, bevarade och offentliggjorda? Nej, det är det säkert icke. Från många håll uti denna världsdelen och säkert äfven från något håll i en annan skola händer sträckas fram, som äro beredda att öfvertaga den kostnaden. Men jag säger: detta är en förmånsrätt för oss, som vi icke skola låta gå ur våra händer.

Det är ett praktiskt resultat detta, utom de vetenskapliga resultaten, att här finnes unge män, som icke tveka att sätta sitt lif på spel för uppnående af resultat, som ligga helt och hållet inom teoriens område, resultat, för hvilka de icke, när de gå ut att trotsa farorna, veta om de ens skola vinna berömmelsens belöning. *Den* andan hos vår ungdom, den är en dyrbar skatt; låtom oss vårda den! Så länge den lefver bland ungdomen, är det visst, att äfven andra segrar kunna vinnas än de, som sökas på vetenskapens fält.

Herr Olofsson: Herr talman! Ehuru det förut har ordats så mycket i denna fråga, skulle jag dock vilja säga några ord i densamma. Och jag får då för min del säga, att för den stora allmänheten i landet måste det förefalla mycket märkvärdigt, att vi oupphörligt bevilja medel än till det ena, än till det andra ändamålet. Då vi ha så många trängande utgifter, borde vi väl åtminstone någon gång söka göra någon liten besparing.

Man har talat om den stora vetenskapliga betydelse, som denna expedition skulle ha. Ja, det må vara sannt, men för mig ställer sig frågan så: äro de stora vetenskapliga resultaten bortkastade, om vi icke bevilja dessa medel? Jag tror det icke, utan ett annat land med större förutsättningar att låta dessa samlingar komma vetenskapen till godo skall nog taga hand om dem. De komma nog att tjäna vetenskapen lika bra, äfven om vi ej i vårt fattiga land kasta ut tusentals kronor på en dylik sak. Det gäller här icke blott denna direkta utgift, utan det blir nog också utgifter för att vårda och sköta dessa samlingar.

Vårt fattiga lands befolkning ser nog på, hvad vi göra och besluta här i Riksdagen, och den finner det nog underligt, att vi icke åtminstone någon gång, i sådana fall som detta, där vi kunna göra det utan att skada vetenskapen, söka åstadkomma några besparingar.

Herr Hammarskjöld: Kammarens äldste ledamot på stockholmsbanken talade nyss så fosterländskt och vackert för denna sak, att jag kände tvekan, om jag skulle våga yttra mig efter honom, men då jag redan hade begärt ordet, vill jag säga något.

Jag ber att få återföra i kammarens minne en dag för jämt ett år sedan. Vi hade då att behandla frågan om ett anslag af alldeles liknande art som det nuvarande. Det gällde ett anslag af 75,000 kronor till forskningsresanden doktor Hedin för att sätta honom i tillfälle att vetenskapligt bearbeta och utgifva resultaten af sina märkvärdiga resor. Jag var absolut emot beviljandet af anslaget, och jag tror, att större delen af denna kammare också var emot det. Här talades för och emot förslaget, och när slutligen proposition framställdes, hördes blandade ja- och nejrop. Ja, jag skulle nästan tro, att nejropen voro de starkaste. Med den rätt som tillkommer talmannen, förklarade han emellertid, att han hade hört jaropen öfvervägande. Jag får säga, att jag väntade, att någon skulle begära votering, men ingen begärde det. Det hördes icke ett ljud, och med klubbslag blef japropositionen bekräftad. Jag frågade då mig själf, hvarför ingen begärde votering, och jag kunde ej komma till annat resultat än detta: man hade en känsla af blygsel att säga nej. Man kände dock, att det var ett storverk, som doktor Hedin utfört; man kände, att han hade hedrat det svenska namnet, och detta, jag är öfvertygad om att det icke var

*Ifrågasatt
anslag till ut-
gifvande af
ett vetenskap-
ligt arbete
angående
docenten O.
Nordenskjölds
expedition till
Södra Is-
hafvet.*
(Forts.)

Ifrågasatt
anslag till ut-
gifvande af
ett vetenskap-
ligt arbete
angående
docenten O.
Nordenskjölds
expedition till
Södra Is-
hafvet.
(Forts.)

någoting annat än detta, gjorde att såväl jag som många andra, hvilka hyste samma tanke som jag, ändå icke ville begära votering.

Nu föreligger här ett alldeles liknande förslag. Det är unga svenska män, som ha utfört en bedrift, som mycket väl kan jämnställas med den nyssnämnda och i vissa hänseenden, hvad beträffar lifsfaror, väl kan sägas öfverträffa den. Och hur ha de utfört den? Jag tror att ingen skall kunna förneka, att de utfört den som duktiga karlar; ingen skall kunna förneka, att de ha hedrat det svenska namnet, och jag tror nu — jag vågar hysa det hoppet — att äfven i dag denna kammare skall hafva samma känsla som för ett år sedan, den känslan: det är dock eu glädje, att det finns duktiga män ibland oss, som våga sätta lifvet på spel för ett helt och hållet ideelt syfte, för en forskningsresa till de ogästvänligaste trakter på jorden. Det må nu vara sannt, att expeditionen ej var ekonomiskt klokt förberedd, men ingen skall kunna förneka, att, *sedan* de väl kommit dit och *medan* de voro där, de ha skött sig så, att i det afseendet ingen anmärkning skall kunna framställas.

Jag hyser den förhoppning, att Andra Kammaren äfven i dag med tanke på det beslut, som den fattade i fjol i en likartad fråga skall bevilja det belopp, som här begäres. Det har ju ställts så, att det fördelas på fem år; således blir det för statskassan ganska litet kännbart. Jag medger gärna, att det icke är ett obetydligt belopp, och jag skulle vilja säga, hvad vår finansminister för en tid sedan yttrade, att det finns icke några små anslag. Det är ingalunda litet: det är ganska stort. Men i alla fall, låtom oss följa det exempel vi gäfvo i fjol, låtom oss äfven denna gång bevilja hvad här begäres!

Herr talman, jag ber att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr *Johansson* i Stora Mellby instämde häruti.

Herr *Waldenström*: Herr talman, mina herrar! Då jag förra året talade så lifligt för det af Kungl. Maj:t äskade anslaget för bearbetande af de samlingar, som doktor *Hedin* hemfört från Asien, ville jag ej genom att nu tiga kanske ådraga mig något sken af att hafva öfvergifvit de grundsatser, som jag då uttalade. När jag därför yrkar bifall till denna kungl. proposition, sker det emellertid icke för konsekvensens skull, såsom skulle man anse det föregående beslutet såsom något prejudikat eller anse detta beslut, som nu är ifrågasatt, såsom ett prejudikat för kommande tider — utan det är därför, att jag skulle anse det vara i hög grad beklagligt dels från vetenskaplig, dels äfven från fosterländsk synpunkt, om Riksdagen skulle afslå det begärda anslaget. Hvad skulle hela den vetenskapliga världen tänka därom? *Nordenskjöld* och hans arbeten ha vunnit makalöst erkännande öfver hela Europa. Och här har icke blott Sverige, utan äfven en annan stat skickat ut

fartyg för att söka reda på expeditionen, när man trodde den i fara. Låt det nu komma ut öfver hela världen, att här har begärts några tusental kronor för att bearbeta dessa samlingar, som äro resultatet af ett arbete, som hela världen beundrar, och så har den svenska Riksdagen beslutat, att den ej anser sig ha råd därtill! Huru skulle det taga sig ut? Jag skulle för det svenska namnets skull blygas öfver ett sådant resultat. Och jag vill åtminstone i protokollet ha antecknad att, om resultatet blir detta, har åtminstone jag ej varit med om att sätta en sådan fläck på det svenska namnet.

*Ifrågasatt
anslag till ut-
gifvande af
ett vetenskap-
ligt arbete
angående
docenten O.
Nordenskjölds
expedition till
Södra Is-
hafvet.*

(Forts.)

Herr Olsson i Heden: Trots de högstämda tal, som här ha hållits för detta förslag, skall jag be att, i anledning af herr Hammarskjölds yttrande, få tillkännagifva att, då upprepade beslut i denna riktning kunna ha den verkan, att kammaren blir suggererad af dem, jag åtminstone icke af blygsel kommer att underlåta att begära votering i denna fråga.

Härmed var öfverläggningen afslutad. Under densamma hade yrkats dels bifall till utskottets hemställan, dels ock afslag å berörda hemställan och Kungl. Maj:ts i ämnet gjorda framställning. Herr talmannen, som nu framställde propositioner å dessa yrkanden, fann den förra propositionen vara med öfvervägande ja besvarad. Votering begärdes likväl af herr Olsson i Heden, i anledning hvaraf nu uppattes, justerades och anslogs följande voteringsproposition:

Den, som vill, att kammaren bifaller statsutskottets hemställan i utskottets förevarande utlåtande n:o 96, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren afslagit utskottets berörda hemställan och Kungl. Maj:ts i ämnet gjorda framställning.

Omröstningen utföll med 112 ja mot 82 nej; hvadan kammaren alltså bifallit utskottets hemställan.

§ 12.

Upplästes följande till kammaren inkomna läkareintyg:

Att ledamoten af Riksdagens Andra Kammare ingenjören C. J. F. Ljunggren lider af halsfluss och på grund däraf är oförmögen

Lördagen den 7 Maj.

att under de närmaste dagarne bevista riksdagen, intygas härmed på heder och samvete.

Stockholm den 7 maj 1904.

Carl Oscar Olin,

Legitim. läkare.

Som tiden var långt framskriden, uppskötos kammarens förhandlingar till kl. 7 e. m., då detta sammanträde enligt utfärdadt anslag komme att fortsättas.

Kammarens ledamöter åtskildes kl. 4,23 e. m.

In fidem

Herman Palmgren.